

<http://ui.ac.ir/en>

Strategic Research on Social Problems in Iran

E-ISSN: 2645-7539

Vol. 10, Issue 1, No.32, Spring 2021, pp. 23-46

Received: 10.03.2020 Accepted: 27.02.2021

Research Paper

**The Interpretation of Non-Native Students from the Experience of Smoking at University
(Case Study: Non-Native Students of the University of Isfahan)**

Maryam Baharluoei

PhD Candidate of Sociology, Yazd University, Yazd, Iran
baharluoeimaryam@yahoo.com

Milad Naseri

PhD Candidate of Sociology, Yazd University, Yazd, Iran
m.naseri@cfu.ac.ir

Ali Rabbani Khorasghani *

Professor, Department of Social Sciences, University of Isfahan, Isfahan, Iran
a.rabbani@ltr.ui.ac.ir

Introduction:

Smoking is one of the global health challenges and a risk factor for death, both in developed and developing countries. Smoking is the second leading risk factor for global disease burden, leading to more than six million deaths worldwide annually. It is noteworthy that many students have turned to smoking and despite recognizing its harms, smoking among students is increasing. Because many smokers start their first cigarette at the university, university students should be monitored for their smoking behaviors to design tobacco prevention programs. The aim of this qualitative study was to investigate the semantic system of non-native smoker students in the experience of smoking at the university.

Materials and Methods:

The present study was conducted using the grounded theory qualitative research method. The grounded theory methodology (Glaser & Strauss, 1998; Charmaz, 2006) is a methodological approach in which data collection, analysis, and theory stand in a reciprocal relationship. Participants included 27 students (18-30 years old) who were selected by the purposeful sampling method. The authors conducted semi-structured interviews to collect the data. Data saturation criteria were used for deciding about the sample size, and the sampling process continued until the answers became repetitive and no new concept could be created. Before starting the interviews, the authors collected students' consent forms. The participants became familiar with the research procedure through the explanation of the research purposes, questions, and methods. After each interview, the authors transcribed the interview talks and data analysis

started from the first interview. For data analysis, the theoretical coding (Strause & Corbin, 1998) was utilized by three coding levels including open coding, axial coding, and selective coding. During the open coding, interview texts were reviewed and encoded line by line and a concept was assigned for the meaningful phrase of the interviewee talks. In the second phase of coding, axial coding, the constructed concepts were put together and were transformed into categories that were more abstract in comparison to primary concepts. At the third level of coding, categories were linked together and a core category emerged as the final category. The authors tried to achieve a level of credibility in research findings by continuous comparisons of participants' statements and paying attention to their feedbacks regarding the analysis. Additionally, the authors checked the final concepts by the participants; this confirmed the constructed concepts and findings.

*Corresponding author

Baharluoei, M., Naseri, M., Rabbani, A. (2021). The interpretation of non-native students from the experience of smoking at university (Case study: Non-native students of the university of isfahan). *Strategic Research on Social Problems in Iran University of Isfahan*, 10(1), 23-46.

2645-7539 / © 2021 The Authors. Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/srsp.2021.121920.1519>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221453.1400.10.1.1.1>

Discussion of Results and Conclusions:

Data analysis was conducted using theoretical coding in three stages of open, axial, and selective coding (Corbin & Strauss, 2008). During the coding process, 7 main categories were constructed. Non-native smoking students' experiences and interpretations were described in categories including habitus and common action, weaknesses in university welfare services, the anomalies of student life, lesson pressure, risky relationships, weaknesses in parental communication skills, and presence in an unhealthy environment. Each of the discovered categories reflected the conditions of the students that caused them to turn to smoking. Finally, 'accumulative dissatisfaction' was emerged as the final category. This concept had two basic dimensions. The first one was the dissatisfaction formed in the students due to the unfavorable conditions in which they were due to leaving the family environment, entering the university environment and living away from the family. Another was the accumulation of such dissatisfaction within them. Living alone and away from the family and in a different environment made the students' daily lives more difficult. Changes in the life of non-native students led to the formation of a new habitus in which most non-native students shared the same character and actions. Universities and specialists should pay attention to such situations especially by designing a social care system. The strong social security and social care system. Counseling in universities can reduce some negative consequences of smoking for students and reduce the number of smoking students.

Keywords: Students, Semantic system, Smoking, Habitus, Grounded theory, Addiction.

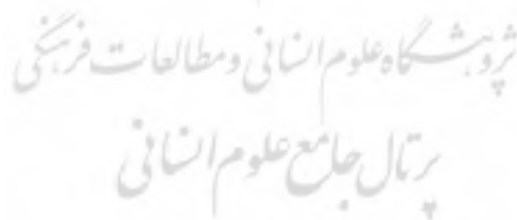
References:

- Afrasiabi, H., & Baharloui, M. (2020) *Discovering the meaning and context of drug use among young men: A qualitative study*. The First Biennial Congress of Recent Psychology and Behavioral Sciences: Tabriz (in Persian).
- Afrasiabi, H., & Maddahi, J. (2017) A qualitative study about social context of cigarette smoking among students in men dormitory. *Journal of Strategic Research on Social Problems*, 4 (5), 79-98 (in Persian).
- Ahmadi, H. (2008) *Sociology of deviations*. Tehran: Samt Publication (in Persian).
- Al-Shami, A. M., Elsayed, T. M., Elkalmi, R. M., Jamshed, S. Q., Dyab, E. A., Siddiqui, M. J., & Fata Nahas, A. R. (2018) Knowledge, attitude and practice of smoking among pharmacy students: findings from a public university. *Journal of Clinical & Diagnostic Research*, 12 (12), 6-9.
- Aziz, K., & Sharghi, A. (2010) Factors that create norms affecting smoking behavior in students. *Journal of Health and Care*, 11 (1), 17-22 (in Persian).
- Bahattab, S., Al-Abdulaziz, M., Al-Shammari, S., Al-Zahrani, A., Al-Eeid, B., Al-Osaimi, E., & Bakry, H. (2018) Smoking related knowledge, attitude and prevalence among medical students in princess noura university. *Journal of Dental and Medical Sciences*, 17 (11): 51-56.
- Best, D., Manning, V., Gossop, M., Gross, S., & Strang, J. (2006) Excessive drinking and other problem behaviours among 14-16 year old schoolchildren. *Journal of*

- Addictive Behaviors*, 31 (8), 1424-1435.
- Bourdieu, P. (2011) *Distinction: A social critique of the judgment of taste*. Tehran: Ney Publication (in Persian).
- Butler, K. M., Fallin, A., & Ridner, S. L. (2012) Evidence-based smoking cessation for college students. *Journal of Nursing Clinics*, 47 (1), 21-30.
- Chinwong, D., Mookmanee, N., Chongpornchai, J., & Chinwong, S. (2018) A comparison of gender differences in smoking behaviors, intention to quit, and nicotine dependence among thai university students. *Journal of Addiction*, (4), 1-8.
- Ehteshami, A. (2015) Cigarettes are the gateway to addiction. *Journal of Social Health and Addiction Quarterly*, 2 (5), 87-102 (in Persian).
- Feldner, M. T., Zvolensky, M. J., Babson, K., Leen-Feldner, E. W., & Schmidt, N. B. (2008) An integrated approach to panic prevention targeting the empirically supported risk factors of smoking and anxiety sensitivity: theoretical basis and evidence from a pilot project evaluating feasibility and short-term efficacy. *Journal of Anxiety Disorders*, 22 (7), 1227-1243.
- Ghodousi, A., Aminoroaia, M., Attari, A., Maracy, M., & Maghsoodloo, S. (2013) The prevalence of cigarette smoking and some demographic and psychological characteristics in students of islamic azad university of khorasgan. *Journal of Research in Behavioural Sciences*, 10 (6), 401-410 (in Persian).
- Hasanzadeh, M., & Zabihi, F. (2002) Factors affecting smoking in medical students. *Journal of Welfare Secret*, 19, 7-10 (in Persian).
- Hosseinian, M., Noury, R., Moghadasin, M., & Esalatmanesh, S. (2018) Prediction cigarette and water-pipe use among university students based on the adjustment to the university, mental health and motivation for use. *Journal of Research in Psychological Health*, 12 (2), 86-101 (in Persian).
- Jafari, F., & Aminzadeh, M. (2011) The prevalence and associated parameters of smoking among students of art university in tehran. *Ebnesina*, 14 (3), 17-22 (in Persian).
- Jankowski, M., Brozek, G., Lawson, J., Skoczynski, S., & Zejda, J. E. (2017) E-Smoking: Emerging public health problem?. *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*, 30 (3), 329.
- Kenobelakh, H. (2011) *Basics of the sociology of knowledge*. Tehran: Ney Publication (in Persian).
- Majidpour, A., Hamidzadeh Arbabi, Y., Abbasqalizadeh, N., & Salehi, A. (2005) Prevalence and causes of smoking tendency in students of ardabil university of medical sciences. *Journal of Ardabil University of Medical Sciences*, 5 (3), 266-270 (in Persian).
- Nazemi, S., Chaman, R., & Davardoost, N. (2012) Prevalence and reasons of inclination towards smoking among university students. *Knowledge and Health in Basic Medical Sciences*, 7 (3), 107-111 (in Persian).
- O'Byrne, K. K., Haddock, C. K., Poston, W. S., & Institute, M. A. H. (2002) Parenting style and adolescent smoking. *Journal of Adolescent Health*, 30 (6), 418-425.
- Panahi, P., Ramezankhani, A., Rezaei, M., Tavousi, M., Pishvaei, M., & Niknami, S. (2018) The effect of education on knowledge and attitude towards the harmful effects of smoking among students of shahid beheshti university of medical sciences, tehran. *Journal of Health*

- in the Field*, 6 (3), 10-18 (in Persian).
- Panahi, P., Ramezankhani, A., Rezaei, M., Tavousi, M., Pishvaei, M., & Niknami, S. (2017) Factors associated with smoking among students: application of the health belief model. *Journal of the Iranian Institute for Health Sciences Research*, 16 (3), 315-324 (in Persian).
- Rajabi, S., & Dashtinejad, S. B. (2015) Predict group membership of smokers and nonsmokers students based on coping styles, mental health and sensation. *Iranian South Medical Journal*, 19 (1), 63-76 (in Persian).
- Ritzer, J. (2007) *Contemporary sociological theory*. Tehran: Elmi Publication (in Persian).
- Rubington, E., & Weinberg, M. (2016) *The study of social problems: Seven perspectives*. Tehran: the University of Tehran Publication (in Persian).
- Seo, D. C., Macy, J. T., Torabi, M. R., & Middlestadt, S. E. (2011) The effect of a smoke-free campus policy on college students' smoking behaviors and attitudes. *Journal of Preventive Medicine*, 53 (4-5), 347-352.
- Sheffield, A. B., & Grissett, J. O. (2018) Factors that influence college students risk perceptions of marijuana. *Undergraduate Journal of Psychology*, 30 (1), 12-21.
- Shoja, M., Jouybari, L., Ghorbani, M., Sanagou, A., Shojaei, H., Kiakajouri, Z., & Ganhi, H. (2010) Prevalence and cause of smoking among the dormitories students in gorgan university of medical sciences. *Researcher Bulletin of Medical Sciences*, 3 (7), 123-128 (in Persian).
- Zarobkiewicz, M. K., Wawryk-Gawda, E., Wozniakowski, M. M., Slawinski, M. A., & Jodlowska-Jedrych, B. (2016) Tobacco smokers and electronic cigarettes users among polish universities students. *Roczniki Państwowego Zakładu Higieny*, 67 (1), 75-80.
- Zohoor, A. (2002) Factors affecting the use of cigarettes and drugs in students of the shahid bahonar university of kerman in 2001. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 11-12 (2), 99-100 (in Persian).

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران
سال دهم، شماره پیاپی (۳۲)، شماره اول، بهار ۱۴۰۰، ص ۲۳-۴۶
تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۹

مقاله پژوهشی

فهم نظام معنایی دانشجویان غیربومی از تجربه مصرف سیگار در دانشگاه (مورد مطالعه: دانشجویان غیربومی دانشگاه اصفهان)

مریم بهارلویی، دانشجوی دکتری علوم اجتماعی - جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران
baharlueimaryam@yahoo.com

میلاذ ناصری، دانشجوی دکتری علوم اجتماعی - جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران
m.naseri@cfu.ac.ir

علی ربانی خوراسگانی*، استاد گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
a.rabbani@ltr.ui.ac.ir

چکیده

روند رو به رشد استعمال سیگار در میان دانشجویان دانشگاه‌ها با توجه به نقش اساسی دانشجویان در آینده جامعه، نظر متخصصان حوزه‌های مختلف را جلب و توجه به مطالعات علمی دقیق و گسترده مرتبط با آن را ضروری کرده است. این مطالعه با هدف فهم نظام معنایی دانشجویان سیگاری غیربومی از تجربه مصرف سیگار در دانشگاه انجام شده است. رویکرد پژوهش، کیفی و روش انجام‌دادن آن، روش نظریه داده‌بنیاد است. نمونه‌گیری مبتنی بر نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی با حداکثر تنوع است. با تعداد ۲۷ دانشجو، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام شد. برای دستیابی به اعتمادپذیری، دو روش کنترل توسط اعضا و هم‌تایان علمی به کار رفت. داده‌ها با استفاده از کدگذاری نظری، تجزیه و تحلیل و در نهایت، ۷ مقوله اصلی ساخته شد. تجربه و تفسیر دانشجویان سیگاری غیربومی در قالب این مقولات توصیف‌پذیر است: منش و کنش مشترک، ضعف خدمات رفاهی دانشگاه، ناهنجاری‌های زندگی دانشجویی، فشار درسی، روابط مخاطره‌آمیز، ضعف مهارت ارتباطی والدین و حضور در محیط ناسالم.
واژه‌های کلیدی: دانشجویان، نظام معنایی، مصرف سیگار، عادت‌واره، نظریه داده‌بنیاد، اعتیاد.

* نویسنده مسؤول

بهارلویی، م؛ ناصری، م و ربانی خوراسگانی، ع. (۱۳۹۹). «فهم نظام معنایی دانشجویان غیربومی از تجربه مصرف سیگار در دانشگاه (مورد مطالعه: دانشجویان غیربومی دانشگاه اصفهان)». پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۱۰ (۱): ۲۳-۴۶.

2645-7539 / © 2021 The Authors. Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/srsp.2021.121920.1519>

<https://dori.net/dor/20.1001.1.23221453.1400.10.1.1.1>

مقدمه

باعث افزایش نشانه‌های اختلال روانی در افراد مصرف‌کننده می‌شود. به طور کلی، استعمال سیگار، یکی از مهم‌ترین عوامل تهدیدکننده سلامتی افراد است (رجبی و دشتی‌زاد، ۱۳۹۵). اعتیاد به سیگار، یک مشکل عمده اجتماعی است که علاوه بر عوارض جسمی و روانی برای فرد، سلامت جامعه را از نظر اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی تهدید می‌کند (Best et al., 2006)؛ بنابراین، گفتنی است سیگار، دروازه سوء مصرف مواد مخدر محسوب می‌شود (Obyrene, 2002: 418).

نکته مهم آن است که بسیاری از دانشجویان نیز به سیگار روی آورده‌اند و مهم‌تر آنکه با وجود شناخت مضرات آن، استعمال دخانیات در بین دانشجویان در حال افزایش است (قدوسی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰). درحقیقت، افزایش مصرف سیگار در سال‌های اخیر در بین قشر تحصیل‌کرده و دانشجویان، موجب توجه بسیار به این مسئله شده است؛ به گونه‌ای که رؤسای دانشگاه‌ها به دنبال راه‌هایی برای کاهش تعداد دانشجویان سیگاری در دانشگاه‌ها هستند. مصرف سیگار مسبب بیشتر موارد سرطان‌ها از جمله سرطان ریه، گردن رحم و سرطان کلیه و دیگر خطرات بهداشتی، مانند حملات قلبی، سکته‌ها و سایر بیماری‌های قلبی-عروقی است. همچنین، مطالعات نشان می‌دهد مصرف هر سیگار، بیشتر از ۵ دقیقه از عمر انسان می‌کاهد (توکلی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱). شیوع استعمال دخانیات و به‌ویژه، سیگار در میان دانشجویان، به‌عنوان قشر تحصیل‌کرده جامعه، که بر تمام اقشار جامعه تأثیر می‌گذارند، بسیار مهم است. مطالعات بسیاری درباره شیوع سیگار و عوامل مستعدکننده آن در میان دانشجویان انجام شده است که بیشتر این مطالعات، نشان‌دهنده افزایش شیوع مصرف سیگار در دانشگاه‌هاست (جعفری و امین‌زاده، ۱۳۹۰).

به‌علت تأثیرات مخرب استعمال سیگار و اهمیت نقش دانشجویان به‌عنوان سرمایه و نیروی انسانی آینده و الگوبرداری عامه جوانان از دانشجویان به‌عنوان جوانانی فرهیخته، متخصصان حوزه‌های مختلف، مطالعات گسترده‌ای مرتبط با موضوع استعمال سیگار و دخانیات انجام داده‌اند؛ از جمله پناهی

استعمال سیگار، یکی از چالش‌های سلامت جهانی و یکی از عوامل خطر مرگ، هم در کشورهای پیشرفته و هم در کشورهای درحال توسعه به شمار می‌رود. براساس گزارش سازمان بهداشت جهانی، سیگار ازجمله مواد مخدر اعتیادآور است. اعتیاد به نیکوتین به اندازه اعتیاد به هروئین، خطرناک و وابستگی به آن پیش‌رونده است. سیگار، اولین عامل مرگ‌ومیر پیشگیری‌شدنی محسوب می‌شود (افراسیابی و مداحی، ۱۳۹۵: ۸۰). همچنین، بنا بر تعریف سازمان بهداشت جهانی، استعمال سیگار عبارت است از بروز حالتی روانی و جسمانی که در نتیجه تأثیرات متقابل دارو و یا مواد مخدر و موجود زنده بر یکدیگر، ایجاد و با واکنش‌های رفتاری و امثال آن مشخص می‌شود. استعمال دخانیات، نوعی وابستگی روحی و روانی در فرد ایجاد می‌کند و پیامدهای بهداشتی مصرف آن در افراد مصرف‌کننده، اهمیت زیادی دارد (رجبی و دشتی‌زاد، ۱۳۹۵). سیگار تقریباً بر تمام اندام‌های بدن تأثیر می‌گذارد و ارتباط آن با بیماری‌های قلبی-عروقی و سرطان ریه شناخته شده است و تخمین زده می‌شود که استعمال جهانی سیگار، ۵۶۶ میلیون نخ در روز است (عزیز و شرقی، ۱۳۸۸). همچنین، پیش‌بینی می‌گشود تا سال ۲۰۳۰ میلادی، ۷۶ درصد مرگ‌های سالانه ناشی از استعمال سیگار در سطح جهان در کشورهای درحال توسعه رخ دهد. شیوع مصرف سیگار در جوانان، به‌ویژه در افراد گروه سنی ۱۸-۲۴ سال- که دانشجویان، بخش عمده‌ای از آن را تشکیل می‌دهند- افزایش یافته است. در ایران، روزانه، ۹۲۰۴۰۰۰۰ تومان و سالانه، هزار و ۷۴۰ میلیارد تومان صرف خرید سیگار می‌شود و نظام سلامت کشور برای درمان عوارض ناشی از سیگار، حدود ۵ هزار و ۲۲۰ میلیارد تومان می‌پردازد. سالانه، ۵ میلیون نفر در جهان بر اثر استعمال سیگار می‌میرند. در کشورهای پیشرفته، کوشش‌های گسترده‌ای برای کاهش شیوع استعمال سیگار انجام شده است؛ اما تعداد سیگاری‌ها در کشورهای درحال توسعه رو به افزایش است. گفتنی است، مصرف سیگار

اطلاعات پژوهشی، در ذیل به مطالعات پیشین توجه می‌شود. پالادوگو و جاستی^۱ (2018)، مقاله‌ای با نام «عوامل تعیین‌کننده، شیوع و دیدگاه‌های دانشجویان پسر درباره مصرف دخانیات: مطالعه‌ای مقطعی در ویساخاپاتنام» انجام دادند. نتایج، نشان‌دهنده اجرای برنامه‌های آگاهی و آموزش دانش‌آموزان در مدارس و دانشکده‌ها در ماهیت مضر دخانیات و تدوین قوانین مؤثر است. چین وانگ^۲ و همکاران (2018)، مقاله‌ای با نام «مقایسه تفاوت‌های جنسیتی در استعمال دخانیات، رفتارها، قصد ترک و وابستگی به نیکوتین در بین دانشجویان دانشگاه تایلند» انجام داده‌اند. نتایج نشان داد بین مردان و زنان در سیگارکشیدن تفاوت وجود داشت. شفیلد و کریست^۳ (2018)، مقاله‌ای با نام «عوامل مؤثر بر دانشجویان دانشکده: تصور خطر ماری‌جوانا» انجام دادند. نتایج، نشان‌دهنده احتمال افزایش خطر ماری‌جوانا در دانشجویان بود. محمدالشامی و همکاران^۴ (2018)، مقاله‌ای با نام «دانش، نگرش و عملکرد سیگارکشیدن در بین دانشجویان داروسازی: یافته‌های یک دانشگاه عمومی» انجام دادند. نتایج نشان داد شیوع سیگار در دانشجویان داروسازی در IIUM بسیار کم است. با این حال، انجام دادن آموزش و برنامه‌های آموزشی برای بهبود دانش، نگرش‌ها و استفاده از دانشجویان داروسازی، بسیار توصیه می‌شود. بهاتاب و همکاران^۵ (2018)، مقاله‌ای با نام «دانش، نگرش و شیوع استعمال سیگار در میان دانشجویان پزشکی در دانشگاه پرنسس نورا» انجام دادند. نتایج نشان داد ۱۰۰ درصد افراد سیگاری موافق بودند که سیگارکشیدن با دوستان، یکی از مهم‌ترین علت‌های استعمال دخانیات است. مطالعاتی که درباره عوامل، زمینه‌ها، پیامدها و رابطه سیگار و متغیرهای روان‌شناسی/اجتماعی انجام شده است، عبارت است از: افراسیابی و مداحی (۱۳۹۵)، پناهی و همکاران (۱۳۹۷)، حسینیان و همکاران

و همکاران (۱۳۹۷)، حسینیان و همکاران (۱۳۹۷)، پناهی و همکاران (۱۳۹۶) و رجبی و دشتی‌زاد (۱۳۹۵)؛ ولی بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده درباره عوامل و پیامدهای استعمال سیگار بوده است و کمتر پژوهشی درباره علل و تجربه دانشجویان غیربومی از مصرف سیگار در دانشگاه انجام شده است. پژوهش‌های اندک انجام‌شده درباره این موضوع نیز بر دانشجویان خوابگاهی متمرکز بوده است. پژوهش حاضر، بر دانشجویان غیربومی (خوابگاهی و خانه‌های دانشجویی) متمرکز شده است. توجه به دانشجویان غیربومی اهمیت زیادی دارد؛ زیرا آنها تعداد زیادی از ورودی‌های دانشگاه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند و عملکرد و نگرش آنها بر فضای فکری و محیطی دانشگاه اثر می‌گذارد؛ در نتیجه، این مطالعه با هدف فهم نظام معنایی دانشجویان سیگاری غیربومی از تجربه مصرف سیگار در دانشگاه انجام شده است. مسئله اصلی در این پژوهش، دستیابی به معنایی است که دانشجویان سیگاری غیربومی از تجربه سیگار در دانشگاه دارند. بر این اساس، پرسش‌های پژوهش عبارت است از:

- معنای سیگار نزد دانشجویان غیربومی سیگاری چیست؟
- تجربه دانشجویان غیربومی سیگاری از سیگارکشیدن چگونه است؟
- چه فرایندی سبب سیگاری شدن آنها شده است؟
- چه ویژگی‌های مشترکی در دانشجویان سیگاری وجود دارد؟
- زمینه‌ها و شرایط سیگاری شدن در میان دانشجویان کدام است؟

پیشینه پژوهش

برای انجام دادن پژوهش علمی دقیق و روشن به مطالعه پژوهش‌های پیشین مرتبط با موضوع پژوهش نیاز است. متخصصان درباره استعمال سیگار، پژوهش‌های گوناگونی انجام داده‌اند؛ بنابراین، برای تعویت پژوهش و افزایش

1. Palladogo and Jasti
 2. China Wang
 3. Sheffield and cerest
 4. Al-Shami et al.
 5. Bahattab et al.

آسیب‌شناسی اجتماعی این است که شخص یا اساساً وضعیت غیراخلاقی است (رایبگتن و واینبرگ، ۱۳۹۵: ۲۸). رویکرد بی‌سازمانی اجتماعی نیز از نظریه‌های مهم درباره موضوع این پژوهش است. بی‌سازمانی اجتماعی عبارت است از وضعیت توفیق نیافتن مقررات. سه نوع بی‌سازمانی عبارت است از: بی‌هنجاری، ستیز فرهنگی و اختلال. علت ریشه‌ای بی‌سازمانی اجتماعی، تغییرات اجتماعی است. بی‌سازمانی اجتماعی برای نظام و افراد داخل نظام، پیش‌بینی‌کننده پیامدهای تغییر است. بی‌سازمانی اجتماعی برای افراد، فشار روانی تولید می‌کند که خود، موجب بی‌سازمانی شخصیتی می‌شود (رایبگتن و واینبرگ، ۱۳۹۵: ۵۱). نظریه کنترل اجتماعی، تاریخی طولانی دارد و این عقیده که «شکل‌گیری رفتار انحرافی به وسیله جوانان»، علت نبود برخی کنترل‌های اجتماعی است، برای مدتی به‌طور کلی پذیرفته شده بوده است. این نظریه، هم‌نواپی را حاصل وجود پیوندهای اجتماعی بین افراد جامعه و اعمال انواع کنترل از طرف جامعه بر افراد می‌داند و ناهم‌نواپی را ناشی از گسستن پیوندهای شخصی بر نظم قراردادی جامعه قلمداد می‌کند. هیرشی، یکی از نظریه‌پردازان معروف این حوزه نظری و مفسر دیدگاه دورکیم، در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم، نقش برجسته‌ای در تعاریف جرم و بزهکاری داشت. نظریه کنترل اجتماعی بر این پیش‌فرض استوار است که برای جلوگیری از تمایلات رفتار انحرافی، باید همه افراد، اعم از جوان و بزرگسال، کنترل شوند. براساس این نظریه، رفتار انحرافی، عمومی و همه‌گیر و نتیجه کارکرد ضعیف سازوکارهای کنترل اجتماعی است. این نظریه بر دو نوع کنترل شخصی و کنترل اجتماعی تأکید دارد. نظام‌های کنترل شخصی، شامل عوامل فردی و به‌ویژه، روان‌شناختی است. اعتماد به نفس، عامل اساسی روان‌شناختی در کنترل شخصی شناخته شده است. عوامل کنترل اجتماعی، شامل وابستگی و پایبندی به نهادهای بنیادین اجتماعی، مانند خانواده، دین، سیاست، و آموزش است. یکی دیگر از پیش‌فرض‌های نظریه کنترل اجتماعی این است که درباره هنجارها، ارزش‌ها، اعتقادات و باورهای رایج در جامعه، وفاق کلی وجود دارد و کنترل اجتماعی بر مبنای این وفاق

(۱۳۹۷)، پناهی و همکاران (۱۳۹۶). رجبی و دشتی‌زاد (۱۳۹۵) (این مطالعه نشان داد متغیرهای هیجان‌خواهی، سبک‌های مقابله و سلامت روان در گرایش دانشجویان پسر به مصرف سیگار مؤثر است)، بهرامی (۱۳۹۴)، احتشامی (۱۳۹۴)، ناظمی و همکاران (۱۳۹۱)، شجاع و همکاران (۱۳۸۹)، عزیز و شرقی (۱۳۸۸)، مجیدپور و همکاران (۱۳۸۴)، ظهور (۱۳۸۰)، حسن‌زاده و ذبیحی (۱۳۸۰)، جانکوفسکی^۱ و همکاران (2017)، زربویوسچ و همکاران (2016)، باتلر و همکاران (2012)، سئو و همکاران (2011) و اشمیت^۲ (2008).

پژوهش‌های مذکور، هر یک از زاویه‌ای به عوامل و علل مصرف سیگار و پیامدهای آن توجه کرده‌اند. در مجموع، نتایج نهایی تمامی مطالعات، نشان‌دهنده افزایش نرخ سیگار در میان جوانان، به‌ویژه دانشجویان است.

چارچوب مفهومی

استفاده از روش کیفی مرور مطالعات مبانی نظری و نظریه‌های موجود مرتبط با موضوع پژوهش برای بازکردن ذهن پژوهشگر کیفی و گسترش وسعت میدان دید وی یاری‌دهنده است؛ بنابراین، نظریه‌های مهم در این موضوع به‌صورت مختصر مرور می‌شود. یکی از نظریه‌های مهم و مرتبط با موضوع پژوهش مد نظر، نظریه آسیب‌شناسی اجتماعی است. این نظریه، تخلف از انتظارات اخلاقی را مسئله اجتماعی می‌داند. نظریه آسیب‌شناسی اجتماعی، علت نهایی مسائل اجتماعی را ناکامی در جامعه‌پذیری می‌داند. جامعه با عوامل جامعه‌پذیرکننده خود، مسئولیت انتقال هنجارهای اخلاقی به نسل‌های بعدی را بر عهده دارد. البته گاهی این رویکرد، آنها را معیوب، وابسته یا بزهکار می‌خواند. معیوب‌ها، آموزش‌پذیر نیستند، وابسته‌ها، در یادگیری ناتوانند و بزهکاران، آموزش نمی‌پذیرند. برای آسیب‌شناسان متأخر، مسائل اجتماعی، محصول ارزش‌های غلط یادگرفته شده‌اند. اندیشه نظریه

1. Jankowski
2. Schmidt

نظریه رابرت مرتن: ^۲ از نظر بسیاری از جامعه‌شناسان، انحراف، نتیجه نارسایی‌های موجود در فرهنگ و ساختار اجتماعی یک جامعه است. هر جامعه‌ای علاوه بر اینکه هدف‌های فرهنگی تجویز شده‌ای دارد، وسایل به‌طور اجتماعی پذیرفته شده‌ای را نیز برای دستیابی به این هدف‌ها در اختیار دارد. هرگاه، این وسایل در دسترس فرد قرار نگیرد، احتمالاً آن شخص به رفتار انحراف‌آمیز دست می‌زند. مرتن کوشیده است بی‌هنجاری را به انحراف اجتماعی ربط دهد. وی معتقد است فرد در نتیجه فراگرد اجتماعی شدن، هدف‌های مهم فرهنگی و راه‌های دستیابی به این اهداف را، که از نظر فرهنگی مطلوب باشد، فرا می‌گیرد. هرگاه، تعارض میان اهداف مقبول اجتماعی و وسایل مقبول و در دسترس در جامعه ایجاد شود، فرد به ناهنجاری و کج‌روی روی می‌آورد (رایبنگتن و واینبرگ، ^۳ ۱۳۹۵).

یکی از پرنفوذترین و کاراترین نظریه‌ها در این زمینه، نظریه پی‌یر بوردیو ^۴ و به‌ویژه، مفهوم عادتواره ^۵ است. عادتواره‌ها طرحواره‌هایی است که انسان از آغاز تولد تا لحظه مرگ در اثر برخورد با محیط از نهادهایی همچون خانواده، آموزش و پرورش، رسانه‌های جمعی و ... کسب می‌کند. درحقیقت، ساختار ملکه ذهن شده اندیشه و گزینش کنش است. با چنین طرحواره‌هایی، افراد، عملکردهایشان را ایجاد و آنها را ادراک و ارزیابی می‌کنند. با این حال، عادتواره، نوعی آمادگی عملی، نوعی آموختگی ضمنی، نوعی فراست، نوعی تربیت‌یافتگی اجتماعی از نوع ذوق و سلیقه است که به عامل اجتماعی، امکان می‌دهد که روح قواعد، آداب، جهت‌ها، روندها، ارزش‌ها و دیگر امور حوزه خاص خود (حوزه علمی، اقتصادی، ورزشی، هنری، سیاسی و ...) را دریابد، درون آن پذیرفته شود، جا بیفتد و منشأ اثر شود. معرفت مستتر در عادتواره، به هیچ وجه فقط دربردارنده ماهیتی با جهت‌گیری شناختی نیست (کنوبلاخ، ^۶ ۱۳۹۰). عادتواره حلقه

اجتماعی انجام می‌شود. ابزار مهم کنترل اجتماعی، اجتماعی کردن افراد است که ضعف در این امر، موجب بروز رفتارهای نابهنجار و از جمله اعتیاد می‌شود (افراسیابی و بهارلویی، ۱۳۹۸).

نظریه‌ای که به‌خوبی، کج‌رفتاری افراد را در گروه‌های مختلف تحلیل می‌کند، نظریه پیوند افتراقی ادوین ساترلند ^۱ است. براساس نظریه ساترلند، کج‌رفتاری در کنش متقابل با دیگران آموخته می‌شود که بخش اصلی آن در روابط صمیمانه شکل می‌گیرد؛ بنابراین، افراد در این روابط، تکنیک‌های ارتکاب جرم را یاد می‌گیرند. هرچه میزان دفعات، وقوع، برتری و شدت معاشرت بیشتر باشد، احتمال کج‌رفتاری افزایش می‌یابد. ساترلند در سطح کنش متقابل اجتماعی مدعی است افراد به همان شیوه‌ای که یاد می‌گیرند از قانون تبعیت کنند، می‌آموزند که مجرم شوند. به باور ساترلند، انواع الگوهای درستکاری و انحراف اجتماعی در جامعه وجود دارد؛ اما توزیع آنها و احتمال برخورد با آنها به نظارت اجتماعی بستگی دارد؛ برای مثال، هنگامی که به علت مهاجرت و تحولات شهرنشینی، جابه‌جایی مکانی و اجتماعی و بیگانگی در جامعه شهری توسعه می‌یابد، احتمال بیشتری وجود دارد که فرد با الگوهای انحراف اجتماعی برخورد کند و آنها را بیاموزد و به کار برد؛ حال آنکه این احتمال در اجتماعات کوچک، که در آنها نظارت اجتماعی شدید است، کمتر وجود دارد. به اعتقاد ساترلند، فرایند یادگیری، که شامل ارتباط و تعامل است، همه انواع بزهکاری و جرم را تبیین می‌کند. گزاره‌های نظریه یادگیری ساترلند به شرح ذیل است:

۱. رفتار انحرافی، یادگرفتنی است و ارثی و ذاتی نیست؛
۲. رفتار انحرافی در فرایند ارتباطات آموخته می‌شود؛
۳. بخش عمده‌ای از یادگیری رفتار انحرافی در درون گروه‌های صمیمی انجام می‌شود و
۴. هم‌نشینی‌های افتراقی به‌لحاظ تکرار دفعات، تقدم و تأخر و شدت یادگیری با یکدیگر متفاوت است (احمدی، ۱۳۸۷: ۹۸-۹۵).

² Robert Merton

³ Robington and Weinberg

⁴ Pierre Bourdieu

⁵ Habitus

¹ Edwin Sutherland

دانشگاه اصفهان در میان دانشگاه‌های معتبر و قطب کشور و در نتیجه، علاقه‌مندی داوطلبان فراوانی به ادامه تحصیل در این دانشگاه که بر این اساس، مسائل و آسیب‌های آن باید به‌خوبی شناسایی و برای رفع آن راهکاری ارائه شود تا برنامه‌ریزان و مسئولان مربوط با آگاهی و شناخت عمیق از آن از اعتبار و حیثیت این مجموعه دفاع کنند و ۳- در سال‌های اخیر، میزان مصرف سیگار در بین دانشجویان این دانشگاه افزایش زیادی داشته و به‌ویژه، سن مصرف آن بسیار کم شده است. همچنین، دانشجویان به اجاره منزل بیرون از مجتمع خوابگاهی اقدام می‌کنند و نظارتی بر آنها نمی‌شود؛ بنابراین، نیاز مبرمی وجود دارد تا این آسیب به‌خوبی، تحلیل و کندوکاو شود تا مسئولان امر بتوانند برای رفع آن چاره‌اندیشی کنند.

نمونه‌گیری با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی انجام شد؛ بدین صورت که اولین دانشجوی سیگاری غیربومی، مشارکت‌کننده بعدی را معرفی کرد و هر مشارکت‌کننده، خود، فرد بعدی را معرفی می‌کرد. نمونه تا جایی ادامه یافت که یافته جدیدی حاصل نشد و نمونه با تعداد ۲۷ مشارکت‌کننده به اشباع رسید. برای گردآوری داده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. هنگام انجام دادن مصاحبه کوشش شد شرایط مناسب فراهم شود تا دانشجو در همکاری و بیان آزادانه نظرات خود ترغیب شود. هر مصاحبه براساس ظرفیت دانشجو و رغبت وی بین یک ساعت تا دو ساعت به طول می‌انجامید و در زمان مصاحبه، گفت‌وگوها با کسب اجازه از مشارکت‌کنندگان ضبط می‌شد و نویسنده، به‌سرعت آن را پیاده‌سازی می‌کرد. یافته‌های به‌دست آمده با استفاده از روش کدگذاری نظری تجزیه و تحلیل شد. به این منظور، ابتدا داده‌ها مرور و در مرحله اول، مفاهیم و کدهای اولیه ساخته شد. هر مصاحبه، جمله‌به‌جمله و سطر به سطر، چندین مرتبه و با دقت کافی مطالعه و داده‌ها به بخش‌های مجزایی تقسیم شد. درحقیقت، عبارت‌ها براساس واحدهای معنایی طبقه‌بندی و گزاره‌ها استخراج؛ سپس برای هر گزاره، یک مفهوم دربردارنده معنای کلی گزاره انتخاب شد. دراصل، طبقه‌بندی عبارت‌ها برای اختصاص دادن مفاهیم انجام شد. در مرحله بعد، برای مفاهیم مشابه، مصاحبه‌های مختلف در قالب یک

واسط بین ساختار و کنش است. ژست‌ها، شرکت در مهمانی‌ها، نشستن و سخن گفتن، نمونه‌هایی از اعمال برآمده از عادتواره آدمی است؛ یعنی آنچه به مرور زمان در فرد جمع می‌شود و خود را در قالب خلق و خو نشان می‌دهد. از منظر بورديو، عادتواره‌ها به‌طور عمومی در ناخودآگاه وجود دارد و شرایط اجتماعی تولید رفتارهای فرد را پنهان می‌کند (بورديو، ۱۳۹۰). مفهوم زیست‌جهان^۱ از نظر شوٲس، چارچوب‌های فرهنگی و از پیش تعیین‌شده زندگی اجتماعی و تأثیر آن بر افکار و کنش‌های کنشگران را در برمی‌گیرد. شوٲس بیشتر از همه، به الگوهای اعتقادی و کرداری‌ای علاقه‌مند بود که فرهنگ، آنها را تجویز می‌کند و با اجتماع انتقال می‌یابد. چارچوب‌های فرهنگی که از بیرون بر ما تحمیل می‌شود، ساخت فردی و جاری واقعیت را دربر نمی‌گیرد؛ بلکه برای مقید کردن کنشگران و اعمال محدودیت‌هایی بر رفتار روزانه آنها عمل می‌کند. این چارچوب، مسیرهای کنش از پیش آماده‌شده، راه حل‌های مسائل و تفسیرهایی از جهان اجتماعی و نظایر آن را در اختیار کنشگران قرار می‌دهد و کنشگران در موقعیت‌های غیرتردیدآمیز، تمایل دارند به الگوهای واکنش عاداتی توسل جویند (ریترز، ۱۳۸۶: ۳۴۳).

روش پژوهش

این پژوهش در رویکردی تفسیری انجام شده است. در این چارچوب، تجربه و تفسیر دانشجویان غیربومی سیگاری از تجربه مصرف سیگار در دانشگاه با رویکرد کیفی، کشف و توضیح داده شد. از میان انواع روش‌های تحقیق کیفی، از روش تحقیق نظریه داده‌بنیاد^۲ برای اجرا و گزارش پژوهش استفاده کردیم. جامعه آماری، دانشجویان ۱۸-۳۰ ساله غیربومی سیگاری دانشگاه اصفهان است.

انتخاب دانشگاه اصفهان به‌عنوان جامعه آماری پژوهش براساس سه موضوع انجام شد: ۱- تجربه تحصیل پژوهشگران در دانشگاه اصفهان و مشاهده چگونگی زیست دانشجویان و دسترس‌پذیری بهتر و باکیفیت به داده‌ها و دانشجویان؛ ۲- جایگاه

^۱ The living world

^۲ Grounded theory

مشارکت‌کنندگان ترغیب شدند نظرات و گفته‌های خود را به صورت آزادانه و در شرایط آسوده بیان کنند. ملاحظات اخلاقی: پژوهشگران برای رعایت هنجارها و ضوابط اخلاقی انجام‌دادن کار کیفی، ابتدا مشارکت‌کنندگان را از هدف پژوهش آگاه کردند و با روشن کردن موضوع و هدف پژوهش، مصاحبه‌ها آغاز شد. ضمن اینکه برای حفظ حریم شخصی و گمنامی مشارکت‌کنندگان از اسامی مستعار استفاده شده است و تمامی فایل‌های مصاحبه و اسامی اصلی فقط در اختیار نویسندگان مقاله قرار گرفت.

مقوله تلفیق و درنهایت، ۷ مقوله اصلی از تجزیه و تحلیل یافته‌ها ساخته شد که عبارت است از: منش و کنش مشترک، ضعف خدمات رفاهی دانشگاه، ناهنجاری‌های زندگی دانشجویی، فشار درسی، روابط مخاطره‌آمیز، ضعف مهارت ارتباطی والدین و حضور در محیط ناسالم. اعتمادپذیری: برای اطمینان از اعتبارپذیری یافته‌ها، روش کنترل توسط اعضا و هم‌تایان علمی و خبره در این موضوع به کار رفت و از آنان خواسته شد با دقت، یافته‌های حاصل شده را مطالعه و صحت و درستی نتایج را تأیید کنند. همچنین،

جدول ۱- مشخصات مشارکت‌کنندگان در این پژوهش

Table 1 - Details of participants in this study

ردیف	نام مصاحبه‌شونده‌ها	سن	تعداد ترم گذرانده	مقطع تحصیلی
۱	رامین	۱۸	۱	کاردانی
۲	علی	۱۹	۲	کارشناسی
۳	حسین	۱۹	۳	کارشناسی
۴	سجاد	۲۰	۳	کارشناسی
۵	نوید	۲۰	۴	کارشناسی
۶	آرش	۱۹	۱	کارشناسی
۷	حسین	۲۲	۸	کارشناسی
۸	کیارش	۲۱	۶	کارشناسی
۹	کیان	۱۹	۱	کارشناسی
۱۰	حسن	۲۰	۳	کارشناسی
۱۱	آرمین	۲۱	۵	کارشناسی
۱۲	رضا	۲۲	۵	کارشناسی
۱۳	سعید	۲۲	۷	کارشناسی
۱۴	محمد	۲۲	۸	کارشناسی
۱۵	احسان	۲۳	۶	کارشناسی
۱۶	عادل	۲۵	۸	کارشناسی
۱۷	نوید	۲۵	۳	کارشناسی ارشد
۱۸	احسان	۲۵	۲	کارشناسی ارشد
۱۹	مهدی	۲۷	۳	کارشناسی ارشد
۲۰	مجید	۲۶	۱	کارشناسی ارشد
۲۱	محمد رضا	۲۳	۱	کارشناسی ارشد
۲۲	یاسین	۲۷	۴	کارشناسی ارشد
۲۳	مسعود	۳۰	۲	دکتری
۲۴	سینا	۲۸	۱	دکتری
۲۵	کیان	۲۹	۲	دکتری
۲۶	قاسم	۲۹	۳	دکتری
۲۷	مرتضی	۳۰	۲	دکتری

یافته‌ها

دانشگاه، ناهنجاری‌های زندگی دانشجویی، فشار درسی، روابط مخاطره‌آمیز، ضعف مهارت ارتباطی والدین و حضور در محیط ناسالم. در پایان، مقوله هسته مرکزی نارضایتی انباشتی کشف شد.

بعد از تجزیه و تحلیل، داده‌ها با استفاده از کدگذاری نظری در دو مرحله باز و محوری، ۷ مقوله اصلی ساخته شد که عبارت است از: منش و کنش مشترک، ضعف خدمات رفاهی

جدول ۲- مفاهیم و مقولات مستخرج از مصاحبه‌ها

Table 2 - Concepts and categories extracted from the interviews

مفاهیم	مقوله‌ها
حس همدردی، اعتقادات مشترک، شخصیت‌های مشابه، میل به دیده‌شدن، احساس تنهایی، دل‌تنگی، احساس راهی، احساس قدرت، سبک زندگی مشابه، خلق و خوی مشترک، احساسات سرکوب‌شده، ارتباطات مشترک، هم‌رشته‌ای بودن، هم‌اتاقی بودن، هم‌دوره‌ای بودن، ورودی‌های یکسان در دانشگاه، داشتن اولویت‌های مشابه، غربت، سبک زندگی ناسالم، نگرش مشابه، تعلقات مشترک، فرهنگ مشترک، آداب و رسوم مشابه، سنت‌های مشترک، بلوغ زودرس، خطر کردن، ریسک‌پذیر بودن، احساس سبکبالی، افکار مشترک، ارزش‌های مشترک	منش و کنش مشترک
شرایط نامساعد خوابگاه، نبود امکانات مناسب در خوابگاه‌ها، کیفیت نامطلوب زندگی دانشجویی، تنوع فرهنگی در خوابگاه‌ها، ناهنجاری‌های ارتباطی در خوابگاه‌ها، چالش‌های دوستی با هم‌اتاقی‌ها، ضعف مراکز حمایتی دانشگاه‌ها، ضعف دانشگاه درباره سلايق دانشجویان، ناکارآمدی دانشگاه درباره زندگی دانشجویان غیربومی، ضعف برنامه‌ریزی دانشگاه برای غیربومیان، ضعف برنامه‌های فراغتی دانشجویان غیربومی،	ضعف خدمات رفاهی دانشگاه
تحمل کردن فشار زندگی دانشجویی، تنگدستی در تأمین معیشت، نداشتن تمکن مالی، ناتوانی در تطابق با زندگی جدید، خلأ دوری، ترس‌های اجتماعی، داشتن حداقل امکانات زندگی، ناسازگاری با وضعیت موجود، ناتوانی در تغییر موقعیت، کنار نیامدن با اقشار متفاوت، ناتوانی مالی برای رفت‌وآمد به خانه، نداشتن امکانات مناسب، نبود تفریح، هزینه‌های زیاد فراغت، لذت‌های کاذب،	ناهنجاری‌های زندگی دانشجویی
کسب تأیید گروه‌های دوستی، دوستان ناباب، هم‌اتاقی‌های سیگاری، هم‌ذات‌پنداری با گروه همسالان، همنشینی با دانشجویان سیگاری، ناچاری در همنشینی با دانشجویان سیگاری، ترغیب از جانب دوستان، هم‌رنگی با دوستان غیربومی سیگاری، الگوپذیری، پاتوق‌شدن خانه دانشجویی، نداشتن مهارت در نه گفتن، تبلیغ سیگار، حلقه دوستی پر مخاطره، مرادده با دانشجویان سیگاری	روابط مخاطره‌آمیز
انتظارهای نامعقول درسی، استرس و اضطراب درس، ترس از نتیجه، بی‌علاقگی به رشته تحصیلی، نارضایتی تحصیلی	فشار درسی
نظارت نداشتن والدین، عادی بودن مصرف سیگار، داشتن خانواده سیگاری، تاب‌نبودن سیگار در خانواده، پیگیری نکردن خانواده، رهاشدن توسط خانواده، تماس‌های اندک خانواده، بی‌توجهی والدین، حمایت ناکافی والدین، درگیری در مشکلات خانواده، سر زدن والدین، ضعف مراقب‌های عاطفی خانواده، بی‌خبری والدین از وضعیت دانشجو، سست بودن پیوندهای خانوادگی، بحث‌وجدل‌های گسترده خانوادگی، کوتاهی والدین	ضعف مهارت ارتباطی والدین
سازگاری با محیط، سکونت در مناطق حاشیه‌نشین، ناامنی، زندگی دانشجویی در محیط نامساعد، تردد در مناطق جرم‌خیز، حضور متوالی در محلات فقیرنشین، زندگی در خانه‌های نامساعد، الگوپذیری از محیط، دسترسی آسوده به سیگار	حضور در محیط ناسالم

منش و کنش مشترک

در طول زیست بشر در کره زمین، همواره آنچه انسان‌ها را به سمت یکدیگر و برقراری رابطه سوق می‌دهد است، وجود ویژگی‌های مشترک بوده است. داشتن افکار مشترک، اعتقادات مشترک، روحیات مشابه، فرهنگ مشابه، سبک زندگی مشابه و به عبارتی، خلق و خوی مشترک، مفاهیمی بوده است که بارها از زبان مشارکت‌کنندگان شنیده شد. تمام مشارکت‌کنندگان بیان می‌کردند که یکی از مهم‌ترین نیازهای انسان‌ها نیاز به برقراری رابطه با دیگران است؛ بنابراین، قرارگرفتن در محیط یکسان و سپری کردن زمان طولانی در کنار یکدیگر، سبب شناخت بیشتر آنها و درنهایت، یافتن وجوه مشترک و پایداری روابط آنها با یکدیگر می‌شده است؛ بنا بر اظهارات مشارکت‌کنندگان، آداب و رسوم مشترک و تعلق به طبقه اجتماعی یکسان و مشابهت در سنت‌ها و ارزش‌های دانشجویان از عواملی بوده است که سبب تشدید روابط و احساس نزدیکی در آنها شده است. رضا (۲۱ ساله، دانشجوی ترم ۵ مقطع کارشناسی) می‌گوید:

«وقتی ترم یک وارد دانشگاه می‌شی، اونم از یه شهر دیگه می‌ری خوابگاه، ترم یک، معمولاً خود دانشگاه، هم‌اتاقیات رو و مشخص می‌کنه و تو معمولاً هیچ شناختی نداری. وقتی وارد اتاق می‌شی و کم‌کم زمان می‌گذره، گاهی اینقدر با هم‌اتاقیت وجه مشترک داری که انگار برادرید. اون وقت خیلی صمیمی می‌شی و احساس نزدیکی عجیبی می‌کنی، شرایط خانوادگی عین هم و سیگارکشیدن هر دومون به خاطر همون ویژگی‌های مشترکی که توی زندگی داریم».

دانشجویان به محض ورود به خوابگاه پس از گذشت اندک‌زمانی با هم‌اتاقی‌های خود به جست‌وجوی نقاط مشترک می‌گردند و مصرف سیگار، یکی از نقاط مشترکی است که آنها را به سمت یکدیگر سوق می‌دهد. سعید (۲۲ ساله، دانشجوی ترم ۷ مقطع کارشناسی) می‌گوید:

«من از زاهدان اومدم اصفهان، خونه گرفتم با چند تا هم‌کلاسیام. اولش هیچ شناختی نداشتیم؛ ولی آخرای ترم یک اینقدر صمیمی شده بودیم که دوستمون شده بود

رفاقت. خیلی شبیه هم بودیم. همه‌مون مجبور بودیم کار کنیم و خودمون خرج خودمون رو و بدیم خانواده‌هامون نداشتم. حتی ساعت درس خوندمونم عین هم بود. همین شبیه هم بودنا این احساس و خلأ رو تومون ایجاد کرد که باید یه چیزی مصرف کنیم تا بتونیم تحمل کنیم. رفتیم سمت سیگار با موافقت همه‌مون. بعد همون سیگارم شد وجه مشترکمون».

با توجه به نظریه بورديو، کنشگران دارای طبقات اجتماعی و پایگاه اقتصادی مشابه، به سبک زندگی و نگرش تقریباً مشابه تعلق دارند و به‌طور مشابه، سلیقه، ذوق و حتی فرهنگ‌های مشترکی دارند. دانشجویان در زمان ورود به دانشگاه به‌علت نداشتن شناخت از دیگران به‌صورت تصادفی در اتاق‌هایی مستقر می‌شوند؛ اما در مدت‌زمان کوتاهی با حضور در کلاس درس با دانشجویانی آشنا می‌شوند که هم‌کلاس، هم‌رشته و هم‌دوره‌ای آنان هستند. این آشنایی در شهری غریب، که احساس تنهایی و دل‌تنگی را به همراه دارد، موجب می‌شود دانشجویان، به‌سرعت برای همدردی به سمت افرادی با اعتقادات و شخصیت مشابه خود متمایل شوند. این حلقه دوستان، به‌تدریج، روابطی بسیار نزدیک از نوع گروه نخستین می‌بایند و در طبقه اقتصادی-اجتماعی، آداب و رسوم، خلق و خو، آرزوها، موانع و تمایلات، بسیار به یکدیگر شبیه می‌شوند. لذت و شادی بودن در این گروه، مرهمی بر تلخی‌ها و سختی‌های دوران دانشجویی است. با گذشت زمان، حفظ این روابط و گرفتن تأیید از دیگران، سبب می‌شود از قدرت فردی برای مقابله با ناهنجاری‌ها کاسته شود؛ زیرا ساز مخالف‌زدن در این شرایط، برابر با فاصله‌گیری دیگران از فرد و یا طردشدن از گروه است؛ بنابراین، فرد ترجیح می‌دهد هم‌نوايي پیشه کند. این هم‌نشینی در شرایط مذکور سبب می‌شود تابوها و ملاحظات اخلاقی به‌راحتی شکسته شود و فرد به مصرف سیگار تن بدهد.

ضعف خدمات رفاهی دانشگاه

هر دانشجو در زمان ورود به دانشگاه، خواستار برخی مطالبات و خدمات معقول و مطلوب است. کیفیت نامطلوب خوابگاه‌ها

گوشه‌گیری وجود ندارد و دانشجوی ره‌اشده و بی‌هدف، به‌ویژه با آینده‌ای مبهم از لحاظ وضعیت شغلی و اقتصادی، بسیار مستعد حرکت به سمت رفتارهای هنجارشکنانه مانند شروع مصرف سیگار است. بی‌توجهی به درخواست‌ها و مطالبات معقول دانشجویان درباره داشتن امکانات رفاهی و فراغتی مطلوب در فضای خوابگاه‌ها، دانشجویان را به ورطه بی‌انگیزی و افسردگی می‌کشاند و آنها را به سمت مصرف سیگار هدایت می‌کند.

ناهنجاری‌های زندگی دانشجویی

دانشجویان غیربومی با ورود به دانشگاه و تغییر محل سکونت و جدایی از خانواده، وارد سبک زندگی جدیدی می‌شوند که از آن با نام زندگی دانشجویی می‌توان نام برد. مشارکت‌کنندگان بیان می‌کردند که فشار مضاعفی در تحمل وضعیت جدید و سازگاری با آن بر دوش آنان است. بیشتر مشارکت‌کنندگان به علت فشار اقتصادی و نداشتن تمکن مالی کافی، گاه تا پایان ترم نمی‌توانستند به خانه بازگردند و به‌ناچار، تمام طول ترم را در دانشگاه و زندگی دانشجویی سپری می‌کردند. کنار آمدن با زندگی دانشجویی و ورود به زندگی متمایز با زندگی در منزل پدری، سبب شکل‌گیری احساسات ناخوشایند و در نتیجه، گرایش دانشجویان به مصرف سیگار می‌شده است. نوید (۲۵) ساله، دانشجوی ترم ۳ کارشناسی ارشد می‌گوید:

«دل‌کنندن از خونه پدری و اومدن توی زندگی پرچالش و دغدغه، که مدام باید نگران پرداخت قبض و خورد و خوراکت باشی، خیلی زندگی رو سخت می‌کنه. اینکه همش دورت پر از آدمای متفاوت و شلوغ و هیچ وقت اتاقی برای خودت تنها و در سکوت مطلق نداری، اینقدر آدم رو تحت فشار می‌ذاره که ناخواسته سیگاری می‌شی.»

متفاوت شدن سبک زندگی و نوع تأمین معیشت و امرار معاش دانشجویان خوابگاهی، آنها را در شرایط روحی نامساعدی قرار می‌دهد و در تنگنا قرار گرفتن، زمینه‌های

و غذاهای سلف دانشجویی، نبود امکانات مناسب برای گذران زمان فراغت و بی‌توجهی به خواسته‌های دانشجویان، بارها از زبان دانشجویان مشارکت‌کننده شنیده شد. مشارکت‌کنندگان معمولاً بیان می‌کردند که هنگام ورود به دانشگاه و محیط خوابگاه با صحنه‌ها و رفتارهایی مواجه می‌شوند که انگیزه و امید آنان را با چالش مواجه می‌کند. مشارکت‌کنندگان اعتقاد داشتند سکونت در خوابگاه‌ها و سپری کردن ۴ سال به دور از خانواده در خوابگاه، به امکانات مطلوب و طراوت و شادابی در فضای دانشگاه و خوابگاه نیاز دارد. علی (۱۹) ساله، ترم ۲ مقطع کارشناسی می‌گوید:

«اصلاً به محیط خوابگاه رسیدگی نمی‌شه. وقتی وارد می‌شی، چند نفر تو به اتاق کوچیک. گاهی بعضی از بچه‌ها مجبور می‌شن رو زمین بخوابن. تعطیلات تنها کارشون اینه یه رنگ بزبن. اصلاً به اینکه آدم تو اون اتاق خفه می‌شه، افسرده می‌شه، اهمیت نمی‌دن. باید ابعاد اتاق رو بزرگ کنن، باید امکانات و زیاد کنن. وقتی شرایط اینقدر بده، اکثر بچه‌ها سیگاری می‌شن تا بتونن وضعیت رو تحمل کنن.»

کیفیت نامطلوب خوابگاه‌ها و ناهماهنگی میان تعداد دانشجویان و ابعاد اتاق از علل نارضایتی دانشجویان خوابگاهی و رفتن به سمت رفتارهای هنجارشکنانه است. مسعود (۳۰) ساله و دانشجوی ترم دو مقطع دکتری می‌گوید:

«خوابگاه‌ها به شدت دلگیر و خسته‌کننده‌اند. آدم دلش می‌پوسه. فضای اتاق، گنجایش این ظرفیت زیاد رو نداره. فقط باید دو نفر تو هر اتاق باشه. حتی توی این مقطع هم باز وضعیت خوب نیست. سیگار نکشی، یعنی سیگاری نشی، چه جوری با این اتاقای کوچیک رقت‌انگیز کنار بیای.»

برای دانشجویی که سال‌های زیادی را در محیط خوابگاه به سر می‌برد و خوابگاه تا زمان پایان درس به خانه اول وی تبدیل می‌شود، کیفیت و امکانات خوابگاه در درجه مهمی قرار می‌گیرد. متأسفانه، نبود برنامه‌ریزی مناسب در بخش‌های مختلف فرهنگی، هنری، اجتماعی و ورزشی متناسب با نیازها و خواسته‌های نسل جدید برای خارج کردن آنها از انزوا و

بیشتر دانشجویان مشارکت‌کننده به آن اشاره داشتند. برای بیشتر مشارکت‌کنندگان، تأثیرپذیری و الگوبرداری از همسالان خود و گروه‌هایی که به عضویت آن تن داده‌اند، از عوامل مهم رفتن به سمت مصرف سیگار بوده است. سجاد (۲۰ ساله، دانشجوی ترم ۳ مقطع کارشناسی) می‌گوید:

«وقتی اطراف همه سیگاریان و مدام پاکت سیگار در می‌آرن و سیگار روشن می‌کنن، یه بار دو بار می‌گی نه ممنون. دفعه سوم منم از شون می‌گیرم که با هم حال کنیم. بعدم نمی‌شه هم‌اتاقیات سیگاری باشن تو نباشی. هی باید زجر بکشی، از بوی دود اذیت بشی؛ برا همین تو هم مثل همونا می‌شی.»

تأثیرپذیری و تأثیرگذاری حلقه‌های دوستی و گروه‌های همسالان بر یکدیگر از عوامل اثرگذار در ایجاد وسوسه و درنهایت، گرایش به مصرف سیگار است. یاسین (۲۷ ساله، دانشجوی ترم آخر مقطع کارشناسی ارشد) می‌گوید:

«من وقتی ارشد قبول شدم، خونه گرفتم با دو تا از همکلاسام. اون دو تا سیگاری بودن. هم سیگار هم قلیون. اون اوایل، خیلی اذیت می‌شدم؛ هم از دود توی خونه هم از ظرف سیگار؛ ولی یه مدت که گذشت، کم‌کم منم قاطی جمعشون شدم؛ چون دوستاشونم می‌اومدن سر بزبن، اونا هم سیگاری بودن. ناخودآگاه، افراد یه خونه در مدت طولانی هم روی هم تأثیر می‌دارن، هم تأثیر می‌گیرن.»

نشست‌وبرخاست، معاشرت و همنشینی با دوستان سیگاری، سبب عادی جلوه‌کردن کشیدن سیگار و کم‌شدن دلهره و ترس آشکارشدن سیگارکشیدن در نظر دیگران می‌شود. بی‌دقتی دانشجویان غیربومی در همخانه‌شدن با دانشجویان دارای رفتارهای نابهنجار، سبب کشیده‌شدن خود این دانشجویان در همان حلقه‌تخطی هنجارها می‌شود. همچنین، به برخی از ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان در سال‌های آغازین ورود به دانشگاه می‌توان اشاره کرد؛ مانند هیجان‌طلبی، تأییدطلبی، راحت‌طلبی، باورهای غلط، مانند اینکه با سیگارکشیدن معتاد نمی‌شوم یا هر زمان اراده کنم می‌توانم ترک کنم، عجزبودن، کسب لذت، یادنگرفتن مهارت نه گفتن در شرایط مخاطره‌ای، نگرش مثبت و تفریح‌گونه به مصرف

گرایش به مصرف سیگار را در آنها ایجاد می‌کند. احسان (۲۳ ساله، دانشجوی ترم ۶ مقطع کارشناسی) می‌گوید:

«وقتی دانشگاه یه شهر دیگه قبول می‌شی، فرقی نمی‌کنه، چه خوابگاه بگیری چه خونه، کلاً زندگیت تغییر می‌کنه. دغدغه‌های جدید پیدا می‌کنی. نگرانی‌های جدید رو باید مدیریت کنی. همه چیز رو باید بتونی مدیریت کنی. باید احساسات و عصبانیت و هر چیزی رو کنترل کنی و مراقب باشی. بعد کم‌کم خسته می‌شی و نیاز به یه مسکن پیدا می‌کنی و سیگاری می‌شی.»

تفاوت‌های فرهنگی، بینشی، طبقه‌ای و سبک‌های زندگی متمایز، دانشجویان غیربومی را با زندگی در جوار دیگر دانشجویان و محیط متفاوت با محیط زندگی خود، دچار ناهنجاری‌های بسیاری می‌کند. همچنین، ناتوانی و کم‌توانی اقتصادی دانشجویان، آنان را در تأمین معیشت زندگی دانشجویی با بحران مواجه می‌کند و دانشجویان برای کنارآمدن با شرایط فعلی و نداشتن هزینه کافی برای تفریح و فراغت، از سیگار به‌عنوان نوعی سرگرمی و اسباب‌پرکردن خال‌ها، ناهنجاری‌ها و معضلات زندگی دانشجویی استفاده می‌کنند. گفتنی است، خلأ آموزش، مقاومت در برابر شرایط سخت ولی گذرای دانشجویی است. درحقیقت، استراتژی مقاومت، شامل افزایش آگاهی درباره آثار مصرف سیگار و کسب مهارت‌های عمومی، مانند حرمت نفس، کنارآمدن با شرایط نامطلوب، اعتماد به نفس، مهارت تعامل و جرئت‌ورزی و نگه‌داشتن امید به آینده‌ای روشن است. وجود این آموزش حیاتی در مدارس یا در هنگام ورود دانشجو به دانشگاه، افراد را برای شرایط گوناگون آماده می‌کند.

روابط مخاطره‌آمیز

حلقه‌های دوستی و شبکه‌های رفاقتی، که دانشجویان غیربومی از زمان ورود به دانشگاه در آنها عضویت پیدا می‌کنند، نقش بسزایی در گرایش به مصرف سیگار دارد. همنشینی با دوستان سیگاری، مرادۀ مکرر و هم‌اتاقی‌شدن با دانشجویان سیگاری و کوشش برای کسب تأیید گروه‌های دوستی از مواردی است که

«دانشگاه قابل مقایسه با مدرسه نیست. محیط خیلی بزرگ از انتظار رفتار مثل یک مرد ۴۰ ساله رو دارن. یه قوانین خاصی داره که یه کم یادگیریش سخته. از صبح تا عصر، پشت سر هم کلاس داری. خسته می‌شه آدم. من واقعاً نمی‌کشم، خسته می‌شم. من با دوستانم اولین بار از بس خسته شده بودیم و فشار درس و دانشگاه و بی‌حوصلگی، یه چند نخ سیگار خریدیم، امتحانی کشیدیم. اینقدر تأثیر خوبی داشت که دیگه کلاً تا خسته می‌شیم از درس، می‌ریم سمت سیگار».

آگاهی‌بخشیدن به دانشجویان پیش از ورود به دانشگاه و ضعف در آشناکردن آنان با قوانین و فضای ساختاری دانشگاه و نبود آموزش مهارت‌های کافی در روزهای پایانی مدرسه برای آمادگی دانش‌آموزان به مرتبه دانشجویی، از عواملی است که دانشجویان را به محض ورود به فضای دانشگاه با چالش و فشارهای گسترده‌ای روبه‌رو می‌کند و خستگی درسی و فشارهای حاصل از انتظارات استادان، سبب وسوسه دانشجویان به مصرف سیگار می‌شود. تب ورود به دانشگاه به هر قیمتی، به‌ویژه برای تأخیر در اعزام به خدمت سربازی برای پسران و یا کسب موقعیت اجتماعی موجب می‌شود بیشتر آنها بدون شناخت از رشته و محتوای درس‌هایی که باید بگذرانند، به انتخاب آن اقدام کنند. بی‌علاقگی به رشته دانشگاهی موجب می‌شود دانشجویان، همواره به دنبال فرصتی برای فاصله‌گرفتن از رشته تحصیلی‌ای باشد که باید حداقل چهار سال با آن کنار بیاید. همچنین، تکالیف و انتظارات بالای برخی از استادان و مبهم‌بودن آینده شغلی، فشارهای روحی ناشی از دوری و دل‌تنگی برای خانواده و محیط مساعد و آرام آن موجب می‌شود دانشجویان به دنبال راهی باشد تا خود را از انتظارات و فشارهای انبوه نقش، خارج و این مرحله را نیز سپری کند. این عامل در کنار سایر عوامل شتاب‌دهنده سبب پناه‌بردن دانشجویان به سمت سیگار به‌عنوان گریزگاهی برای تحمل این فشار و بازسازی قوای روحی خود شود.

ضعف مهارت ارتباطی والدین

خانواده از مهم‌ترین ارکان سلامت جامعه شمرده می‌شود.

سیگار، نداشتن برنامه‌ریزی شخصی، ناتوانی در مدیریت صحیح اوقات فراغت. همه این موارد از عوامل مؤثر در سوق‌یافتن دانشجویان به مصرف سیگار است. همچنین، ضعف‌های شناختی و مهارت‌های ارتباطی دانشجویان در زمان ورود به دانشگاه از عواملی است که سبب گرایش آنها به سمت مصرف سیگار و تجربه سیگاری بودن می‌شود.

فشار درسی

خارج‌شدن جوانان از فضای کوچک و محدود مدرسه و ورود به فضای علمی و گسترده دانشگاه و تطابق تغییرات نگرشی و انتظارات استادان از دانشجویان در مقایسه با دوران مدرسه، دانشجویان را با چالش‌های جدی مواجه می‌کند. بنا بر گفته بیشتر مشارکت‌کنندگان، سطح انتظارات برخی از استادان، با انتظارات دوره‌های تحصیلی پیشین، بسیار متفاوت است. همچنین، بی‌علاقگی به رشته تحصیلی و نبود امکان پیش‌بینی آینده شغلی مرتبط با رشته تحصیلی، ترس‌ها و اضطراب‌هایی را در دانشجویان ایجاد می‌کند و به سمت مصرف سیگار کشیده می‌شوند. حسن (۲۰ ساله، دانشجوی ترم سه کارشناسی) می‌گوید:

«خب من مجبوری اوادم این رشته، علاقه ندارم، آینده‌ام که اصلاً معلوم نیست یا شایدم بهتر باشه بگم قطعاً معلومه که کاری برام نیست. کار پارتی می‌خواد، منم ندارم. استادها هم همش انگیزه‌ها رو خراب می‌کنن، ناامیدت می‌کنن. خیلی انتظار دارن ازت. من حداقل با سیگار به خودم یه کم آرامش تزریق می‌کنم تا این فشار رو تحمل کنم. بعدشم من تو خوابگاه نمی‌تونم درست درس بخونم. خونه نیست که بگی آروم باشید. سالن مطالعه هم بدی‌های خودش رو داره. برای دانشجویهایی که شهر خودشون قبول نمی‌شن، درس خوندن خیلی سخت‌تره».

نبود فضای معقول و متناسب برای مطالعه دانشجویان و وجود سروصدا و همهمه فراوان در خوابگاه‌ها در کنار روند افزایشی تکالیف درسی محول‌شده به دانشجویان، زمینه را برای آرام‌کردن خود با مصرف سیگار ایجاد می‌کند. رامین (۱۸ ساله، دانشجوی ترم یک کاردانی) می‌گوید:

سلامت فرد در گرو سلامت خانواده اوست. برای دانشجویانی که خارج از شهر خود در دانشگاه‌ها پذیرفته می‌شوند و محل سکونت خود را به‌ناچار تغییر می‌دهند و به شهر محل تحصیل خود منتقل می‌کنند، حمایت والدین، اهمیت بسیار زیادی دارد. دانشجویان مشارکت‌کننده از حمایت‌نکردن والدین از آنان، بی‌توجهی به شرایط و موقعیت آنان، سرزدن‌های طولانی مدت، جویای احوال دانشجو نشدن، ناتوانی در حمایت مالی و مواردی از این دست، بسیار گله‌مند بودند و ابراز ناراحتی و نارضایتی می‌کردند. این امر، اسباب گرایش دانشجویان به سمت مصرف سیگار را فراهم کرده است. آرمین (۲۱ ساله، دانشجوی ترم ۵ مقطع کارشناسی) می‌گوید:

«من از وقتی از شهرمون زدم بیرون و اومدم اینجا، خیلی سختی کشیدم. اول، توی خوابگاه بودم. خیلی سخت بود. بچه‌ها برخی با هم ناسازگاری می‌کردن. اذیت می‌شدم. رفتم کار کردم، پولام رو جمع کردم و با چند نفر خونه گرفتیم؛ ولی خانواده‌ام اصلاً نیومدن ببینن من کجا زندگی می‌کنم. من پول نیاز دارم یا ندارم. کلاً اینقدر بی‌اعتنا و بی‌اهمیت رفتار می‌کنن که واقعاً آدم ناراحت می‌شه».

دریافت‌نکردن حمایت‌های لازم از جانب خانواده‌ها و ضعف در مسئولیت‌پذیری آنها در برابر فرزندان خود با ایجاد احساس ناراحتی و نارضایتی در دانشجو، وی را به سمت مصرف سیگار هدایت می‌کند. عادل (۲۵ ساله، دانشجوی ترم آخر مقطع کارشناسی) می‌گوید:

«حمایت و مراقبت خانواده وقتی راه دوری و توی یه شهر دیگه، خیلی برای آدم مهمه و باعث دلگرمی و امیدت می‌شه؛ ولی وقتی مثل خانواده من و امثال من رو داشته باشی که زوری هرازگاهی یه سراغی بگیرن و اصلاً سعی نکنن تو رو حمایت کنن، تشویق کنن، تعریف کنن ازت، هوات رو داشته باشن و پشتت بهشون قرص نباشه، به شدت زندگی سخت می‌گذره و این غم دل‌تنگی و بی‌اعتنایی خانواده، تو رو سمت مصرف سیگار و حتی مواد مخدر هدایت می‌کنه».

نوجوانان و جوانان، همواره در هر شرایطی قرار داشته باشند، به حمایت و مراقبت والدین خود نیاز دارند. اطمینان از

این موضوع که خانواده‌ای حمایت‌کننده دارند که دغدغه آنها را دارد، بسیار مهم است. مراقبت و توجه خانواده، خود از موانع بازدارنده گرایش دانشجویان به سمت مصرف سیگار و اعتیاد است. داشتن تکیه‌گاه و پشتیبان برای دانشجویان، همانند قرص آرامش‌بخش و تسکین‌دهنده، عمل و کنش‌ها و رفتارهای آنان را به سمت رفتارهای معقول و کنش‌های مطلوب هدایت می‌کند. جایگاه خانواده در جامعه ما از بُعد دینی و فرهنگی، جایگاه ویژه‌ای است. خانواده، محیطی است که هر فرد، سال‌های زیادی را در آن در کنار عزیزان خود سپری می‌کند و علاقه و مهر بین اعضا سبب می‌شود افراد در هر سنی، به‌ویژه دوران دانشجویی با همه سختی‌ها، خود را نیازمند پشتیبانی و دلگرمی والدین بدانند. هر گونه اختلال در این روابط، موجب سخت‌شدن شرایط دانشجو در شهر غریب می‌شود و احساس طردشدگی، بی‌کفایتی و بی‌ارزشی برای خانواده در درونش شکل می‌گیرد و می‌تواند زمینه‌ساز مصرف سیگار شود. در این بخش به تمایزی در خانواده‌ها می‌توان اشاره کرد: برخی خانواده‌ها که به‌علت مشکلات اقتصادی سنگین در فراهم‌کردن نیازهای خانواده با مشکل و نارسایی‌هایی مواجه هستند؛ والدین در این خانواده‌ها از لحاظ تحصیلات در سطح پایین قرار دارند و به همین علت، منبع اقتصادی خوبی برای حمایت مالی ندارند. برخی دیگر نه به‌علت بی‌توجهی، بلکه به‌علت نداشتن مهارت برقراری ارتباط با جوانان و چگونگی حمایت‌های خانوادگی، ناآگاهی از شرایط زندگی در شهر غریب و خوابگاه دانشجویی و داشتن تصور مثبت از دانشگاه در فراهم‌بودن شرایط و امکانات مناسب برای تحصیل و زندگی، به نیازهای آموزشی، عاطفی، روانی و مالی فرزند خود بی‌توجه هستند و راه‌های حمایت از آنان را نمی‌دانند و احساس ناخوشایند فرزند و فراهم‌کردن ناخواسته زمینه مصرف سیگار را درک نمی‌کنند. نکته‌ای که در این بخش نباید از آن غفلت کرد، این است که در برخی از خانواده‌ها نظارت بر رفتار فرزند ضعیف است و همین امر می‌تواند موجب شود که فرزند، خود را صاحب

تعهدات خود را نقض می‌کنند و متأثر از شرایط محیطی، مرتکب رفتارها و کنش‌های نابهنجار و خلاف عرف و قوانین جامعه می‌شوند. بسیاری از دانشگاه‌ها برای تأمین خوابگاه پذیرفته‌شدگان، ظرفیت اتاق‌ها را بیشتر از گنجایش واقعی آن افزایش می‌دهند و همین امر موجب می‌شود کیفیت، قربانی کمیت شود. زندگی در اتاق‌هایی با جمعیتی بیشتر از ظرفیت خود، مشکلاتی را به‌ویژه در زمینه تفاوت فرهنگی و سازگاری فراهم می‌آورد و آرامش را از دانشجوی سلب می‌کند. این دانشجویان برای یافتن محیطی آرام و خلوت به اجاره منزل در خارج از دانشگاه اقدام می‌کنند. پرداخت این اجاره‌ها در توان بیشتر دانشجویان نیست و آنها به‌ناچار در حاشیه و محلات فقیرنشین ساکن می‌شوند که به‌طور طبیعی، مستعد بسیاری از انحرافات و آسیب‌هاست. این محیط‌ها به‌علت وضعیت فرهنگی و اقتصادی نامطلوب خود، خرده‌فرهنگ انحرافی و محلی برای کسب درآمد از راه‌های نامشروع است و مجاورت با افراد ساکن در این محلات، به‌تدریج، زمینه انحراف و گرایش به سمت رفتارهای نابهنجار را در دانشجویان تقویت می‌کند.

نارضایتی انباشتی

داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها با استفاده از کدگذاری نظری تجزیه و تحلیل شد و پس از چندین بار، مرور مفاهیم و مقولات، پالایش، یکپارچه‌سازی، تلفیق و ترکیب مقولات، درنهایت، مقوله نهایی «نارضایتی انباشتی» کشف شد که هفت مقوله دیگر را پوشش می‌دهد. نارضایتی انباشتی، دو بُعد اساسی دارد: ۱- نارضایتی شکل گرفته در دانشجویان به‌علت شرایط نامساعدی که با خروج از محیط خانواده و ورود به محیط دانشگاه و زندگی به دور از خانواده در آن قرار گرفته‌اند و ۲- انباشته‌شدن این نارضایتی درون آنها. دانشجویان با ورود به فضای دانشگاه و جداشدن از محیط گرم خانواده و فضایی که با آن مأنوس شده بودند، وارد دنیای جدیدی می‌شوند که انواعی از نارضایتی در آن نفوذ می‌کند و با گذشت هر ترم تحصیلی، این نارضایتی‌ها افزایش می‌یابد و

استقلال رأی و عمل بدانند و بدون نگرانی و واهمه، مصرف سیگار را شروع کند و ادامه دهد.

حضور در محیط ناسالم

تأثیرپذیری از محیط و تأثیرگذاری بر آن از ارکان اصلی زندگی کنشگران اجتماعی محسوب می‌شود. قرارگرفتن دانشجویان در محیط نامساعد و سکونت آنان در محیط‌های حاشیه‌نشین و محلات فقیرنشین، که نرخ بالای کج‌رفتاری و بزهکاری در آنجا وجود دارد، از عواملی بود که مشارکت‌کنندگانی که خانه‌های دانشجویی داشتند، بارها از آن نام می‌بردند. قرارگرفتن دانشجوی در محیطی که همواره، تهیه سیگار و یا مواد مخدر و دسترسی به آن، به‌آسانی امکان‌پذیر است، موجب سوق دادن او به سمت مصرف سیگار می‌شود. حسین (۱۹ ساله، دانشجوی ترم ۳ مقطع کارشناسی) می‌گوید:

«گرفتن خونه توی محیط خوب و بالا خیلی گرونه و هزینه‌اش سرسام‌آورده و از عهده‌ی به دانشجوی که همون رفت‌وآمد و زندگی توی به شهر دیگه هم کلی هزینه داره، غیرممکنه. مجبوری بری توی محله‌های ارزون خونه گیری و وقتی می‌ری، می‌بینی چه خبره از فساد».

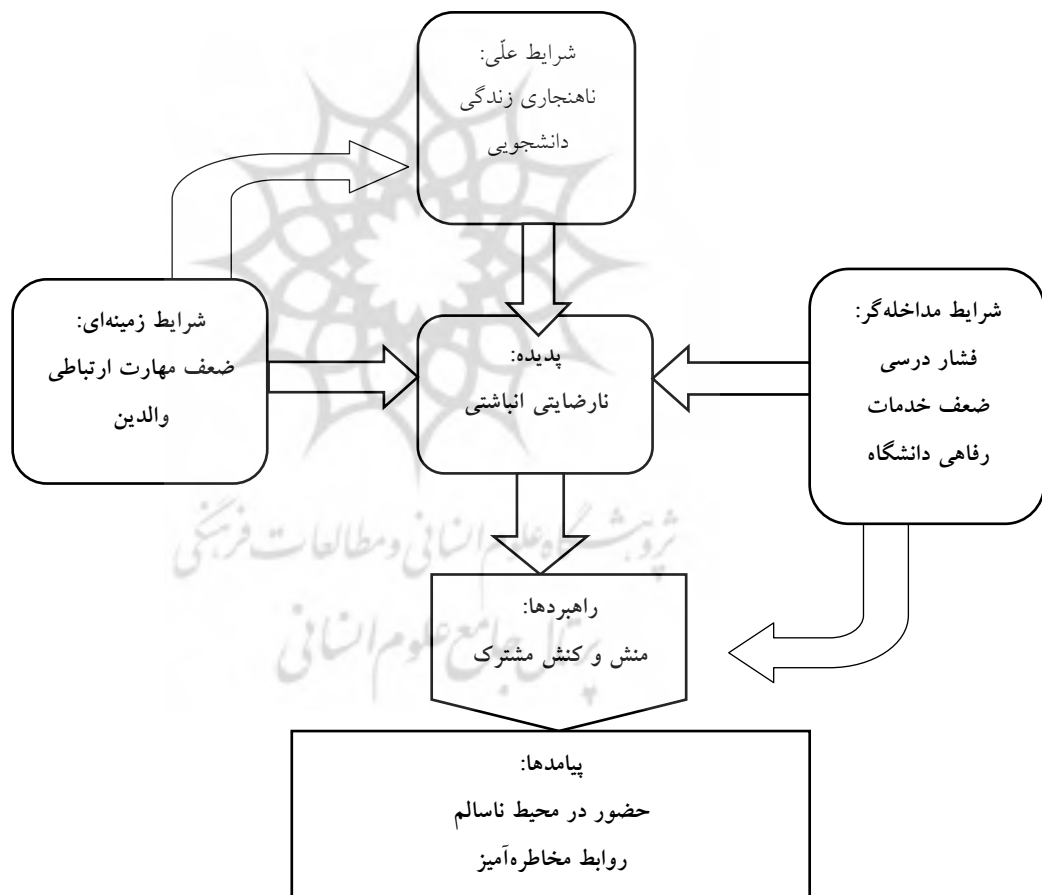
تمکن مالی ناکافی و سختی شرایط در خوابگاه‌ها به همراه تمایل دانشجویان به آزادی‌های بدون مرز، آنها را ناخواسته وارد محیط و منطقه مسکونی حاشیه‌ای با نرخ‌های کج‌روی بالا می‌کند و سبب دسترسی آسان به خرید و مصرف سیگار و استعمال آن برای آنها می‌شود. محمد (۲۲ ساله، دانشجوی ترم آخر مقطع کارشناسی) می‌گوید:

«دانشجوها همه که روی هم پول می‌دارن، تازه می‌تونن برن به خونه درب و داغون توی به محله پایین اجاره کنن. وقتی هم می‌ری اونجا، اینقدر محیط آلوده‌اس و دلگیر و ناراحت‌کننده که تحت تأثیر همون محیط، حداقل خلافی که انجام می‌دی، همون سیگاری شدن و سیگار کشیدن».

محیط آلوده و قرارگرفتن طولانی‌مدت در آن، به‌صورت ناخواسته و ناخودآگاه، سبب تغییر نگرش و رفتارها و حتی تابوهای شخص می‌شود و گاهی، افراد تابوها را می‌شکنند و

می‌شود. مدل پارادایمی این پژوهش در قالب شرایط (علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای)، استراتژی‌ها و پیامدها ترسیم شد. شرایط علی اثرگذار بر گرایش به مصرف سیگار دانشجویان غیربومی عبارت بود از: ناهنجاری زندگی دانشجویی. شرایط مداخله‌گر عبارت بود از: فشار درسی، ضعف خدمات رفاهی دانشگاه و شرایط زمینه‌ای عبارت بود از: ضعف مهارت ارتباطی والدین. ارتباطی والدین. استراتژی به‌دست‌آمده، منش و کنش مشترک بود و پیامدهای به دست آمده برای چنین مسئله‌ای عبارت بود از: حضور در محیط ناسالم و روابط مخاطره‌آمیز. در مدل پارادایمی ذیل، روابط بین مقولات ترسیم شده است.

روی هم انباشته می‌شود. درحقیقت، این مقوله نهایی به وضعیتی اشاره دارد که عوامل تشدیدکننده فشار و نارضایتی، همچنان وجود دارد و روی هم انباشته نیز می‌شود و هیچ راه حلی برای کاستن از این فشارها در اختیار دانشجو نیست؛ به‌ویژه اینکه بخش عمده‌ای از این عوامل، جنبه ساختاری دارد و از کنترل فرد خارج است. همچنین، اسباب نارضایتی، ابعاد متعددی از زندگی را دربرمی‌گیرد و موجب می‌شود از وضع موجود ناراضی باشد و در حکم کنشگری منفعل قرار گیرد؛ تا جایی که به رفتارهای خلاف عرف رو بیاورد. در ادامه، مدل پارادایمی حاصل از روایت‌های مصاحبه‌شوندگان ترسیم

شکل ۱- مدل پارادایمی مستخرج از مصاحبه‌ها

Fig 1-Paradigm model Extracted from interviews

بحث و نتیجه

است. روش اجرای پژوهش، روش نظریه داده‌بنیاد، نمونه‌گیری مبتنی بر نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی، گردآوری داده‌ها با

این مطالعه با استفاده از رویکرد کیفی و تفسیری انجام شده

مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها کدگذاری نظری است. در نهایت، هفت مقوله اصلی از تجزیه و تحلیل یافته‌ها ساخته شد که عبارت است از: منش و کنش مشترک، ضعف خدمات رفاهی دانشگاه، ناهنجاری‌های زندگی دانشجویی، فشار درسی، روابط مخاطره‌آمیز، ضعف مهارت ارتباطی والدین و حضور در محیط ناسالم. مقوله‌های بر ساخته از تجزیه و تحلیل داده‌ها، با توجه به مبانی، مفاهیم و نظریه‌های جامعه‌شناسی دو مفهوم را به ذهن متبادر می‌کند که عبارت است از: «عادتواره» و «جهان زندگی روزانه». با توجه به این دو مفهوم، یافته‌ها را تفسیر کردیم.

اولین مفهوم تفسیر شده، جهان زندگی روزانه است. یکی از مهم‌ترین نظریاتی که بر اساس مفاهیم استخراج شده از داده‌های مشارکت‌کنندگان در ذهن تداعی می‌شود، زیست جهان یا جهان زندگی روزانه (شوتس) است. دانشجویان غیربومی با وارد شدن در مکان و فضایی جدید، محیطی متفاوت‌تر و گسترده‌تر از محیط پیشین و حضور در میان گروه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی متفاوت، تجربه‌های متفاوت و متنوعی می‌یابند که بر جهان زندگی روزانه آنها اثر می‌گذارد. قواعد و ارزش‌هایی که با فرایند اجتماعی دانشگاهی به دانشجویان تحمیل می‌شود و فرهنگ خاص دانشگاهی که برای پیروی دانشجویان از آن تجویز می‌شود، دست‌به‌دست هم می‌دهد تا دانشجویان غیربومی را دچار جهان زندگی روزانه‌ای کند که با زیست جهان پیشین آنها متفاوت است؛ جهانی که آنها تصور می‌کنند بدیهی است و فقط باید بر اساس قواعد وضع شده عمل کنند. این جهان، فشارهایی را بر دانشجویان وارد می‌کند و آنها را با چالش‌ها و دغدغه‌های جدیدی مواجه می‌کند که مخصوص زندگی دانشجویی و حضور در محیط دانشگاه است. ساعاتی از روز که فقط مخصوص حضور در کلاس‌های فشرده درسی است و سطح متفاوت انتظارات استادان و چالش‌های مشروطی و اخراج از دانشگاه که فقط به دانشجویان اختصاص دارد، آنها را دچار مفهومی به نام فشار درسی می‌کند. تغییرات زیست جهان

دانشجویان غیربومی باعث شکل‌گیری عادتواره جدیدی در آنها می‌شود که در بیشتر دانشجویان غیربومی با منش و کنش مشترک یکسان است. فشار وارد شده بر زیست جهان دانشجویان غیربومی، آنها را در حلقه عادت‌های جدیدی برای برخورد با جهان جدید دانشگاه و دانشجو وارد می‌کند که تا پیش از آن زمان برای آنها ناشناخته بود؛ بنابراین، عادتواره دانشجویان غیربومی از مفاهیمی همچون ناهنجاری‌های زندگی دانشجویی، حضور در محیط ناسالم و روابط مخاطره‌آمیز تشکیل می‌شود؛ عادتواره جدیدی که علاوه بر تغییرات زیست جهان آنها به علت دور شدن از خانواده و کاهش حمایت‌ها و مراقبت‌های والدین به‌گونه جدیدی از نو شکل می‌گیرد؛ بنابراین، عادتواره دانشجویان غیربومی - که شرایط جدید زندگی دانشجویی به دور از خانواده، آنها را ناخواسته متکی به خود و مستقل رشد می‌دهد - با عضویت در حلقه‌های رفاقتی پر مخاطره و سکونت و حضور در محیط‌های نامساعد، آنها را به سمت مصرف سیگار سوق می‌دهد. عادتواره جدید شکل‌گرفته در دانشجویان غیربومی برخلاف زمان حضور در محیط خانواده، تاب‌بودن مصرف سیگار را برای آنان می‌شکند و موجب می‌شود یکی از راه‌های سازگاری با ناهنجاری‌های زندگی دانشجویی، ضعف‌های خدمات رفاهی دانشگاه، روابط مخاطره‌آمیز، فشار درسی، حضور در محیط ناسالم و ضعف مهارت ارتباطی والدین را مصرف سیگار و استعمال آن بدانند. از نظر آنها، سیگار کشیدن، جانشین تمامی خلا‌ها، کمبودها و انتظارات تحقق‌نیافته آنها در دانشگاه است.

در مجموع، بنا بر گفته‌های مشارکت‌کنندگان می‌توان پیشنهاد داد برای کاهش تعداد دانشجویان سیگاری، به‌ویژه غیربومی‌ها، دانشگاه‌ها باید بکوشند با استفاده از متخصصان مدیران کارآمد گروه‌های مختلف تحصیلی، برنامه‌های متنوع و همسو با علایق و سلیق دانشجویان را تدارک ببینند و به گذراندن وقت دانشجویان در دانشگاه به‌صورت مثبت اقدام کنند. همچنین، خوابگاه‌ها به‌علت استقرار دانشجویان غیربومی باید امکانات و کیفیت بهتری داشته باشند و برای گذران فراغت دانشجویان در خوابگاه، اقدامات مطلوب دانشجویان

فشارهای روحی - روانی کمک بسیاری می‌کند.

مشکلات و موانع پژوهش

در انجام‌دادن پژوهش حاضر، برخی محدودیت‌ها، دشواری‌هایی ایجاد کردند که به مواردی از آنها اشاره می‌شود. برخی موانع و مشکلات، مربوط به ماهیت موضوع انتخاب‌شده بود و برخی مشکلات عمومی حوزه پژوهش در ایران را بازتاب می‌دادند. رفع این موانع به انجام‌دادن پژوهش‌های بهتر در آینده کمک می‌کند. امید است با رفع این نوع موانع، پژوهشگران بعدی در موارد مشابه با دشواری‌های کمتری روبه‌رو شوند.

۱. ماهیت موضوع

تعامل با موضوعاتی که به حریم خصوصی افراد نزدیک است، به‌علت حساسیت‌های آن از دشوارترین بخش‌های پژوهش بود. این دشواری، زمان گردآوری داده‌ها و به سرانجام رساندن پژوهش را کمی طولانی کرد؛ اما درنهایت، با ایجاد تنوع در منابع گردآوری داده‌ها و واردشدن به مسیرهای جدید، نتیجه مطلوب حاصل شد.

۲. دسترسی به منابع علمی

دسترسی به قسمتی از منابع علمی لازم برای انجام‌دادن پژوهش، شامل برخی کتاب‌ها و مقالات به‌سختی امکان‌پذیر شد. بدهت موضوع و نوع روش استفاده‌شده برای آن از عواملی بود که دسترسی به منابع را دشوار می‌کرد؛ به‌گونه‌ای که در برخی مواقع درباره آن، متنی به فارسی موجود نبود.

پیشنهاد‌های پژوهش

در زمان اجرای پژوهش حاضر، نتایج آموزنده‌ای به دست آمد؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود:

۱. برای سنجش عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن، بهتر است آن را در سطوح مختلف روستایی، شهری و ملی انجام داد تا

انجام شود. تمامی مسئولان دانشگاه باید برای جهت‌دادن عادت‌واره دانشجویان غیربومی در مسیر مثبت و بهینه و به دور از هنجارشکنی همکاری کنند. نسل جوان کنونی ایران به‌علت ویژگی‌های خاص فرهنگی - اجتماعی ناشی از تغییرات رخ داده در عرصه‌های ارتباطات و اقتصاد، خصیصه‌های متمایزی از نسل‌های دهه گذشته دارد؛ بنابراین، لزوم توجه به این امر و شناخت دقیق‌تر ابعاد آن و برنامه‌ریزی متناسب، نسل فعلی را با مهارت و شایستگی بیشتری وارد جامعه و قبول مسئولیت‌های متعدد می‌کند. در این مورد، یکی از بخش‌های حساس و تأثیرگذار، اقدامات فرهنگی و تربیتی است که در دوران قبل از ورود به دانشگاه و در مدرسه‌ها باید جدی گرفته شود. نمایان‌شدن برخی از ویژگی‌های ناکارآمدی یا کژکارکردی‌های آموزش و پرورش و توجه جدی اندیشمندان به لزوم آموزش مهارت‌های زندگی، مانند عزت نفس و تاب‌آوری که در سال‌های اخیر، بارها بیان شده است، سد محکمی در مقابل شرایط نامطلوب و پرمخاطره برای مصون‌ماندن افراد و پرهیز از سقوط در دام‌های متعدد آسیب‌های اجتماعی، مانند مصرف سیگار، مواد مخدر، خودکشی، افسردگی و... است. خانواده‌ها نیز باید آموزش‌های لازم، مانند مهارت‌های فرزندپروری، مهارت‌های اجتماعی و زندگی را برای برقرارکردن ارتباط با فرزندان، به‌ویژه نوجوانان و جوانان بیاموزند تا پیوند عاطفی، که موجب دلگرمی، امید، احساس مفیدبودن و تعلق می‌شود، آنها را در مقابل ناملایمات نگه دارد. مسئولیت دانشگاه‌ها نیز در سال‌های اخیر به‌علت افزایش ظرفیت پذیرش، تغییر کرده و کیفیت بخش فوق برنامه‌ها قربانی شده است؛ زیرا با توجه به تکثر و تنوع دانشجویان در زمینه‌های قومی، مذهبی و فرهنگی باید برنامه‌های متنوعی در زمینه مذهبی، هنری، اجتماعی، فرهنگی و تربیت بدنی طراحی و اجرا شود تا به بهترین شکل ممکن، اوقات فراغت آنان سامان‌دهی شود. پویایی بیشتر واحدهای مشاوره و اجتماعی - فرهنگی با برنامه‌های پیشگیرانه و سیاست‌های تأثیرگذار به سازگاری با شرایط متفاوت و تحمل

دومین کنگره علمی پژوهشی سراسری توسعه و ترویج علوم تربیتی و روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و علوم فرهنگی اجتماعی ایران، تهران، انجمن علمی توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.

پناهی، ر.؛ رمضانخانی، ع.؛ رضایی، م.؛ طاووسی، م.؛ پیشوایی، م. و نیک‌نامی، ش. (۱۳۹۷) «تأثیر آموزش بر آگاهی و نگرش نسبت به مضرات مصرف سیگار در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی تهران»، فصلنامه بهداشت در عرصه، د ۶، ش ۳، ص ۱۰-۱۸.

پناهی، ر.؛ رمضانخانی، ع.؛ طاووسی، م.؛ حائری مهریزی، ع.؛ عثمانی، ف. و نیک‌نامی، ش. (۱۳۹۶) «عوامل مرتبط با مصرف سیگار در دانشجویان: کاربرد الگوی باور بهداشتی»، پیش، د ۱۶، ش ۳، ص ۳۱۵-۳۲۴.

توکلی‌زاده، ج.؛ مشکى، م. و مقیمیان، م. (۱۳۹۱) «بررسی شیوع مصرف سیگار و ارتباط آن با عزت نفس در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی گناباد»، پژوهش و سلامت، د ۲، ش ۱، ص ۱۹-۲۵.

جعفری، ف. و امین‌زاده، م. (۱۳۹۰) «بررسی شیوع و عوامل مرتبط با استعمال سیگار در بین دانشجویان دانشگاه هنر تهران»، مجله علمی ابن سینا، س ۱۴، ش ۳، ص ۲۳-۲۸.

حسینیان، م.؛ نوری، ر.؛ مقدسین، م. و اصالت‌منش، س. (۱۳۹۷) «پیش‌بینی مصرف سیگار و قلبان در دانشجویان براساس میزان سازگاری با دانشگاه، سلامت روان و انگیزه‌های مصرف»، پژوهش در سلامت روان‌شناختی، د ۱۲، ش ۲، ص ۸۶-۱۰۱.

راینگتن، ا. و واینبرگ، م. (۱۳۹۵) رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی، ترجمه رحمت‌الله صدیق سروستانی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

رجبی، س. و دشتی‌زاد، ب. (۱۳۹۵) «پیش‌بینی عضویت در گروه دانشجویان سیگاری و غیرسیگاری براساس سبک‌های مقابله‌ای، سلامت روانی و

این عوامل را در لایه‌های مختلف جامعه بتوان مقایسه کرد.

۲. در این پژوهش، چند عامل انتخاب و مصاحبه و بررسی شد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده به دیگر عوامل نیز توجه شود تا ظرف چند سال آینده، دید جامع و سیستمی از عوامل مؤثر بر آن به دست آید.

۳. استفاده از نظریه‌هایی که به جامعه ما و به‌ویژه، بافت فرهنگی خاص ما بسیار نزدیک باشد، راهگشای مؤثرتری است.

۴. این پژوهش در مقاطع و زمان‌های گوناگون، به‌ویژه پس از هر تحول و تغییر اجتماعی، برای بررسی دقیق‌تر عوامل مؤثر بر آن تکرار شود.

منابع

- احتشامی، ع. (۱۳۹۴) «سیگار، دروازه ورود به اعتیاد»، فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، د ۲، ش ۵، ص ۸۷-۱۰۲.
- احمدی، ح. (۱۳۸۷) جامعه‌شناسی انحرافات، تهران: انتشارات سمت، چاپ دوم.
- افراسیابی، ح. و بهارلوئی، م. (۱۳۹۸) «کشف معنا و زمینه‌های مصرف مواد مخدر نزد مردان جوان: یک مطالعه کیفی»، اولین کنگره دوسالانه تازه‌های روان‌شناسی و علوم رفتاری، تبریز.
- افراسیابی، ح. و مداحی، ج. (۱۳۹۵) «مطالعه کیفی زمینه‌های اجتماعی مصرف سیگار در میان دانشجویان خوابگاه پسران دانشگاه یزد»، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، س ۵، ش ۴، ص ۷۹-۹۸.
- حسن‌زاده، م. و ذبیحی، ف. (۱۳۸۰) «عوامل مؤثر در مصرف سیگار در دانشجویان علوم پزشکی»، مجله راز بهزیستن، ش ۹، ص ۷-۱۰.
- بورديو، پ. (۱۳۹۰) تمایز، نقد اجتماعی قضاوت‌های ذوقی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر نی.
- بهرامی، ف. و بهرامی، ش. (۱۳۹۴) «بررسی میزان آگاهی، نگرش و عملکرد دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان نسبت به استعمال سیگار در سال تحصیلی ۹۱-۹۰»،

- دانش و تندرستی، د ۷، ش ۳، ص ۱۰۷-۱۱۱.
- Al-Shami, A.M., Elsayed, T.M., Elkalmi, R.M., Jamshed, S.Q., Dyab, E.A., Siddiqui, M.J., and Fata nahas, A.R. (2018) Knowledge, Attitude and Practice of Smoking among Pharmacy Students: Findings from a Public University. *Journal of Clinical and Diagnostic Research*. 12(12), 6-9.
- Bahattab, S., Al-Abdulaziz, M., Al-Shammari, S., Al-Zahrani, A., Al-Eeid, B., Al-Osaimi, E., and Bakry, H. (2018) Smoking Related Knowledge, Attitude And Prevalence Among Medical Students In Princess Noura University. *IOSR Journal of Dental and Medical Sciences*. 17(2), 51-56.
- Best, D. Manning, V. Gossop, M. Gross, S. & Strang, J. (2006) Excessive drinking and other problem behaviours among 14-16 year old schoolchildren. *Addictive Behaviors*, 31(8), 1424-1435.
- Butler, K., Fallin, A., and Ridner, S. (2012) Evidence-based smoking cessation for college students. *Nursing Clinics of North America*. 47, 21-30.
- Chinwong, D., Mookmanee, N., Chongpornchai, J., and Chinwong, S. (2018) A comparison of gender differences in smoking behaviors, intention to quit, and nicotine dependence among Thai university students. *Journal of addiction*.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6220393/>
- Jankowski, M., Bro Żek, G., Lawson, J., Skoczy ński, S., and Zejda, J.E. (2017) E-smoking: Emerging public health problem? *Int. J. Occup. Med. Environ. Health*. 30(3), 329-344.
- Obyrene, K. (2002) Parenting Style and Adolescent Smoking, *Journal of Adolescent Health*. 30(6), 418-425.
- Paladugu, R. K., and Jasti, M. (2018) Prevalence, determinants and perspectives of Tobacco use among male college students: a cross-sectional study in Visakhapatnam. *Hindu*, 244, 81-3.
- Feldner, M. T. Zvolensky, M. J. Babson, K. Leen-Feldner, E. W. & Schmidt, N. B. (2008) An integrated approach to panic prevention targeting the empirically supported risk factors of smoking and anxiety sensitivity: Theoretical basis and evidence from a pilot project evaluating feasibility and short-term efficacy. *Journal of Anxiety Disorders*. 22, 1227-1243
- Seo, D., Macy, J., Torabi, M., and Middlestadt, S. (2011) The effect of a smoke-free campus policy on college students' smoking behaviors and attitudes. *Preventive Medicine*. 53, 347-352.
- هیجان خواهی، «دوماهنامه طب جنوب، س ۱۹، ش ۱، ص ۶۳-۷۶.
- ریتزر، ج. (۱۳۸۶) نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: علمی.
- شجاع، م؛ جوئیاری، ل؛ قربانی، م؛ ثناگو، ا؛ شجاعی، ح؛ کیاکجوری، ز. و ارگاجی، ح. (۱۳۸۹) «بررسی فراوانی مصرف و علل گرایش به سیگار در دانشجویان ساکن خوابگاه های دانشگاه علوم پزشکی گلستان در سال ۸۷». مجله پژوهنده (مجله پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، س ۱۵، ش ۳، ص ۱۲۳-۱۲۸.
- ظهور، ع. (۱۳۸۰) «عوامل مؤثر در استفاده از سیگار و مواد مخدر در دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان»، فصلنامه علمی پژوهشی اصول بهداشت روان، س ۳، ش ۱۱، د ۲، ص ۹۱-۱۰۴.
- عزیز، ک. و شرقی، ا. (۱۳۸۸) «عوامل ایجادکننده هنجارهای مؤثر بر رفتار کشیدن سیگار در دانشجویان»، مجله علمی- پژوهشی دانشکده پرستاری و مامایی، س ۱۱، د ۱۱، ش ۱، ص ۱۷-۲۲.
- قدوسی، آ. و امینورایی، م. (۱۳۹۲) «شیوع مصرف سیگار و برخی ویژگی های دموگرافیک و روان شناختی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد واحد خوراسگان»، تحقیقات علوم رفتاری، د ۱۰، ش ۶، ص ۴۰۱-۴۱۰.
- کنوبلاخ، ه. (۱۳۹۰) مبانی جامعه شناسی معرفت. ترجمه کرامت الله راسخ، تهران: نشر نی.
- مجیدپور، ع؛ حمیدزاده اربابی، ی؛ عباسقلی زاده، ن. و صالحی، ا. (۱۳۸۴) «میزان شیوع و علل گرایش به مصرف سیگار در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل». مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، د ۵، ش ۳، ص ۲۶۶-۲۷۰.
- ناظمی، س؛ چمن، ر. و داوردوست، ن. (۱۳۹۱) «بررسی شیوع و علل گرایش به دخانیات در دانشجویان»، فصلنامه

- Sheffield, A.B., and Grissett, O. (2018) Factors That Influence College Students' Risk Perceptions of Marijuana. *Undergraduate Journal of Psychology*. 30(1), 12-21.
- Students in Riyadh, Saudi Arabia. *Ann Thoracic Med.* 5, 145-148.
- Zarobkiewicz, M.K., Wawryk-Gawda, E., Woźniakowski, ... , wwaw'nski, .. A., Jodłowska, J., and edrych, B. (2016) Tobacco smokers and electronic cigarettes users among Polish universities students. *Roczniki Panstwowego Zakladu Higieny*. 67, 75-80.

